

Инсон, унинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда манфаатлари — энг олий қадрият.

Ислом КАРИМОВ

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOLILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqa boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2012-yil 17-noyabr, shanba № 91 (8532)

ЮКСАК ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТ

демократик давлат ва фуқаролик жамияти таянчи

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 20 yilligi oldidan

Ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамиятини барпо этиш сари дадил одимлаётган мамлакатимизда фаол фуқаролик позициясига эга, мустақил фикрли шахсларни тарбиялашга алоҳида аҳамият қаратилади. Бу эса ёшларда юксак ҳуқуқий онг ва маданиятни шакллантиришни тақозо этади.

Шайхонтохур туманидаги 20-умумтаълим мактабида Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 20 йиллиги муносабати билан уюштирилган «Конституция — гуруримиз, бахтимиз» тадбири шу мақсад йўлидаги амалий ишлардан бири бўлди.

(Давоми 2-бетда.)

ДЕПУТАТЛАР 2013 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИЛАР

2012 йил 16 ноябрь кuni Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг навбатдаги ялпи мажлиси бўлиб ўтди. Унда Бош вазир ва ҳукумат аъзолари иштирок этдилар. Мажлисида асосий макроиктисодий кўрсаткичлар прогнози, 2013 йилга мўлжалланган солиқ ва бюджет сиёсатининг асосий йўналишлари ҳамда Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети лойиҳаси атрофлича муҳокама қилинди.

Йўғилишда таъкидландики, Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан жорий йилнинг 19 январидан республика ҳукуматининг мажлисида белгилаб берилган 2012 йилги иқтисодий дастурнинг энг муҳим устуворликларини тизимли ва аниқ мақсадни кўзлаган

ҳолда рўёбга чиқариш бўйича қабул қилинаётган чора-тадбирлар белгиланган макроиктисодий кўрсаткичларга эришишни ва Давлат бюджети параметрларини муваффақиятли бажаришни таъминлайди. Беш асосий тамойил моҳиятидан келиб чиққан чора-тадбирларни

амалга ошириш нафақат давом этаётган жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг салбий оқибатларига барҳам бериш, балки сўнгги йиллар давомида Давлат бюджети профицит билан ихро этилишини таъминлаш имконини ҳам берди. Бу ҳол республикада ўтказилаётган солиқ ва бюджет сиёсати самарадорлигининг, мамлакат тўлов баланси ҳолати барқарорлигининг энг муҳим кўрсаткичларидан биридир.

(Давоми 3-бетда.)

18-noyabr — O'zbekiston Respublikasining Davlat bayrog'i qabul qilingan kun

ИСТИҚЛОЛ ВА ИФТИХОР ТИМСОЛИ

Президентимиз Ислом Каримовнинг ташаббуси билан 1991 йил 18 ноябрда «Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи тўғрисида»ги қонун қабул қилинди. Унда миллий байроғимиз мамлакатимиз суверенитетининг рамзи экани белгилаб қўйилди.

Шундан буён миллий байроғимиз халқаро миқёсда мамлакатимиз обрў-эътиборини, юртдошларимиз қалбида ватанпарварлик туйғуларини мустаҳкамлашда муҳим восита бўлиб хизмат қилмоқда.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти бош қароргоҳи олдида ҳилпираб турган юзлаб давлатларнинг байроқлари орасида Ўзбекистон Республикасининг давлат байроғи ҳам бор. Уни кўрганмишда қалбимизда гурур жўш уради. Ўзбекистон фарзанди эканимиздан фахрланамиз.

Давлатимиз байроғи Президент девони, Олий Маж-

лис палаталари, ҳукумат бироси, маҳаллий бошқарув идоралари, Ўзбекистон аъзо бўлган халқаро ташкилотлар, мамлакатимизнинг хорижий давлатлардаги дипломатия ва савдо ваколатхоналари, консуллик муассасаларида ҳилпираб турибди.

Президентимизнинг хорижий давлатларга расмий ташрифлари давомида байроғимиз ўша мамлакат кўчаларини безайди. Турли байрам тантаналарида, мамлакатимиз делегациялари қатнашаётган халқаро тадбирларда, нуфузли спорт мусобақаларида Ватанимизнинг шаъни, ҳалқимизнинг гурур ва ифтихорини ёрқин акс эттиради.

(Давоми 2-бетда.)

МАКТАБГА МОСЛАШАЁТГАН БОЛА

У дуч келган муаммоларга қандай ёчим топилади?

Умумтаълимда бошлангич синфнинг аҳамияти қанчалик усту бўлса, бошлангич таълимда 1-синфнинг тугган ўрни ва мактабга мослашиш масаласи шунчалик муҳимдир. Шу боис бола дастлабки йили «аъло» баҳолабга ўқимаса-да, мактаб ва синф муҳитига аъло даражада мослашиши шарт!

5-бет >

ИЛМУ ХУНАР ОЛАМНИ ОБОД АЙЛАР...

Мухтарам Юртбошимизнинг ташаббуси ва ғояси асосида бунёд этилган «Кўхна ва боқий Бухоро» монументи ўтмиш ва бугунни ўзида мужассам этган беназир обида сифатида дилларда ҳамиша эзгуликка рағбат уйғотиб турибди.

8-9-бетлар >

МУСОБАҚА ЎҚУВЧИЛАРНИ БИРЛАШТИРДИ

«Умид ниҳоллари» мусобақаларини ўтказиш Низомига асосан жорий йилнинг 3-10 ноябрь кунлари — умумтаълим мактаблари ўқувчилари кузги таътили даврида барча вилоятларда беллашувларнинг туман bosқичлари (1-4 ва 5-9-синф ўқувчилари ўртасида) бўлиб ўтди.

15-бет >

ИСТИҚЛОЛ ВА ИФТИХОР ТИМСОЛИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ватан ҳимояси учун ҳарбий қасамёд қилаётган ўғлонлар шу байроқ олдида тиз чўкиб, уни кўзига суртади. Жаҳон миқёсидаги мусобақаларда голиб чиққан спортчиларимиз давлатимиз байроғини баланд кўтариб, давра айланади.

— Давлатимиз байроғи биз, спортчиларни доимо ғалабалар сари руҳлантиради, — дейди шотокан қаратэ-до бўйича кўп қара жаҳон чемпиони, Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндори Зумрад Тазетдинова.

Истиқлол туфайли халқимизнинг миллий қадриятларидан бўлган кураш жаҳон узра жадал ривожланмоқда, халқаро спорт турига айланмоқда. Бугун дунёнинг бир юз йигирмадан ортқ мамлакатда кураш федерациялари фаолият кўрсатмоқда.

Кураш мусобақаларида мазкур спорт турининг ватани — Ўзбекистон байроғи баланд кўтарилади.

Давлатимиз байроғидаги ҳар бир ранг, ҳар бир белги чуқур маъно-мазмунга эга. Улар миллий давлатчилигимиз тарихидаги эзгу ифодаларни, айна пайтда юртимизнинг табиий, миллий ва маънавий хусусиятларини ўзида мужассам этган. "Ўзбекистон Республикасининг Давлат байроғи тўғрисида"ги қонунда миллий

тимсолимизни тасвирлаш ва ўрнатишга оид рангли-схематик тартиблар белгиланган.

Байроқдаги мовий ранг — мусалффо осмон ва тинч сув, еру кўкдаги ҳаёт манбалари ифодаси. Оқ ранг тинчлик ва поклик рамзи сифатида давлатимиз ошадиган довларга йўл очади. Яшариш ва янгилаш тимсоли бўлган ашир ранг юртимизнинг гўзал табиатига қиёсдир. Қизил чизиқлар эса томиримизда жўшиб оқаётган аждодлар қони — ҳаёт қудрат ва бардавомлик нишонасидир.

Янги ой юртимиздаги тинчлик ва фаровонликни, айна пайтда давлатчилигимиз тарихида янги давр бошланганини билдиради. Унинг ёнида саф торган 12 юлдуз эса бегуборлик, мукамаллик, донишмандлик каби сифатларни ифодалайди.

Тарихий қадриятларимиз асосида яратилган, халқимизнинг ўтмиши, бугуни ва келажаги ёрқин тимсолларда ифодаланган давлатимиз байроғини эъзозлаш ҳар бир фуқаронинг фарзандлик, муқаддас бурчидир. Зеро, Президентимиз Имом Каримов таъкидлаганидек, миллий тимсоллар ва рамзларнинг ҳар бири миллий ғуруримизни юксалтиришга хизмат қилади, уларнинг ҳар бири катта бир дарслик, қучли тарбия воситасидир.

Зиёдулла ЖОНИБЕКОВ,
ЎЗА шарҳловчиси

«БИЗ ҚОНУНИ ҲАҚИДА»

Пахтабод туманидаги 36-умумтаълим мактабида ана шундай мавзуда дара суҳбати ташкил этилди.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллигига бағишлаб ўтказилган тадбирда Олий Мажлис Сенати аъзоси Ф.Араббоева, «Адолат» социал-демократик партиясининг туман кенгаши раиси З.Қимсанова иштирок этди. Давра суҳбати қизгин савол-жавоблар тарзида ўтди.

Орифжон СИДДИҚОВ,
«Ma'rifat» мухбири

ЮКСАК ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТ —

демократик давлат ва фуқаролик жамияти таянчи

(Давоми. Боши 1-бетда.)

— Фарзандларимизга илк ҳуқуқий таълим-тарбия мактаб-гача таълим муассасаларидаёқ сингдирилаяпти, — дейди тарих фани ўқитувчиси Ихтиёр Салаев. — Боғчада «Конституция сабоқлари» ўқув машғулотида иштирок этган болалар умумтаълим мактабларида «Конституция алифбоси», «Конституция оламига саёҳат», «Давлат ва ҳуқуқ асослари»ни ўрганиб улғайишмоқда. Бундай чора-тадбирлар ўқувчи-ёшларнинг ҳуқуқ ва бурча оид билим ва тушунчаларини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Тадбирда ўқувчилар савол-жавоб ва тест топшириқлари орқали бош Қомусимиз ҳақидаги билимларини синовдан ўтказган бўлса, тасвирий санъат йўналишида Конституция моддаларининг инсон ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашдаги аҳамиятини мўйқалам ёрдамида акс эттиридилар. Ватан, истиқлол ҳақидаги шеър ва қўшиқлар барчага байрамона кайфият улашди.

Дилшод КАРИМОВ,
«Ma'rifat» мухбири
Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган суратлар.

«МЕҲРЖОН» — КИЧКИНТОЙЛАР ТАЪРИФИДА

...Даврага «Олтин куз» ва «Ҳосилахон» таширф буюрди. Турли мева-сабзавотларни эслатувчи либосдаги болажонлар иккала меҳмонни ҳам саволларга кўмиб ташлашди. Тилларанг фасл неъматлари тарбияланувчилар талқинида «тил»га кирди...

Пойтахтимиздаги 500-мактабгача таълим муассасасида ўтказилган «Меҳржон» театрлаштирилган байрам тадбири ана шундай шукҳда бошланди. Ранго-ранг барглари билан куз таровати олиб қилинган сахнада «сеҳрли неъматлар» томоша кўрсатди. Дурдона Мусахўжаева ижросидаги жонли мусика садоси остида қарамдан тортиб беҳиғача фойдали хусусиятини кўз-кўз қилди. Сизгирликни, ҳозиржавобликни, қўл моторикасини ри-

вожлантирувчи ўйинлар орқали кичкинтойлар машғулотларда ўрганганларини яна бир бор тақдорлашди. Шум боланинг даврага қўшилиши, тарбияланувчиларни меҳнатсеварликка, ростўйликка ундаши, намоийш этилган сахна кўринишлари ота-оналарда ҳам қизиқиш уйғотди. Тадбир якунида оилавий спорт мусобақаси ўтказилгани иштирокчиларга завқ бағишлади.

Шу кун ота-оналар муассасадаги таъ-

2012-yil — Mustahkam oila yili

Ўзбекистон Касаба уюшмалари федерацияси кенгаши ўқув марказида «Sen yolg'iz emassan» Республика жамоатчиликлари болалар жамғармаси томонидан Халқ таълими вазирлиги, Республика болалар ижтимоий мослашуви маркази, ЮНИСЕФ ва ЮНЕСКОнинг мамлакатимиздаги ваколатхоналари билан ҳамкорликда V Республика болалар форуми ташкил этилди.

«Бирликда аҳил яшайлик» шиори остида ўтказилган форумда сенаторлар, турли вазирлик ва идоралар, халқаро ташкилотлар вакиллари, ўқитувчилар, Меҳрибонлик уйлари, махсус мактабларнинг тарбияланувчилари, ўқувчи-ёшлар иштирок этди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Маж-

«Мустаҳкам оила йили» Давлат дастури доирасида жамғарма томонидан Меҳрибонлик уйлари ва махсус мактаб-интернат тарбияланувчиларини ёзги мавсумда соғломлаштириш, улар учун муносиб таълим-тарбия шaroитларини яратиш юзасидан кенг қамровли ишлар ба-жарилди.

БИЛИМЛИ ВА АҲИЛ БОЛАЛАР ФОРУМИ

лиси Сенатининг Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитаси раиси С.Ортиқова, халқ таълими вазирининг ўринбосари А.Холбеков, «Sen yolg'iz emassan» республика жамоатчиликлари болалар жамғармаси директори Р.Мустаев, Ўзбекистон Республикасининг ЮНЕСКО ишлари бўйича Миллий комиссияси масъул котиби А.Икромов, ЮНЕСКОнинг мамлакатимиздаги ваколатхонаси раҳбари К.Пиккат ва бошқалар Президент Имом Каримов раҳнамолигида Ўзбекистонда болаларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоялаш, уларни юксак маънавият, дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаган инсонлар этиб қамолга етказиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилаётганини таъкидлади.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва бир қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларнинг ҳаётга татбиқ этилиши ижтимоий ҳолатидан қатъи назар, барча болаларнинг билим олиши, ижодий-интеллектуал салоҳиятини ривожлантириш, қизиқиш ва лаёқати бўйича касб-хунар эгаллаши, саломатлигини мустаҳкамлашни таъминлашга хизмат қилмоқда. Фаолиятига ўн йил тўлган «Sen yolg'iz emassan» республика жамоатчиликлари болалар жамғармаси томонидан ҳам бу борада изчил ишлар амалга оширилмоқда.

Халқ таълими вазирлиги билан ҳамкорликда ўтказилган «Миллий аънава ва қадриятлар — оила ва жамият асоси» мавзусидаги иншоолар танлови мамлакатимиз ўқувчи-ёшларида катта қизиқиш уйғотди. Танловда барча мактаблар, махсус мактаб-интернатлар ўқувчилари, Меҳрибонлик уйлари ва тарбияланувчилари иштирок этди. Ижодий иши энг яхши деб топилган 60 нафар ўқувчи мазкур республика болалар форумига тақлиф этилди.

Форумда болалар оила, болалар ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш, таълим-тарбияга оид миллий қонунчилик билан танишдилар. «Жамиятдаги ўрним», «Келажакка қадам бугундан бошланади» каби шўъбалар асосида баркамол авлодни вояга етказишнинг ижтимоий, психологик, маънавий-маърифий жиҳатлари, ёшларнинг ўз келажаги учун масъуллиги, жамиятимиздаги бағрикенглик ва меҳр-мурувват муҳитининг аҳамиятига оид машғулотлар ўтказилди.

Тадбир доирасида Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси, музейлар, санъат ва маданият масканларига саёҳатлар ташкил этилди.

Назозат УСМОНОВА,
ЎЗА мухбири

лим-тарбия жараёни билан яқиндан танишдилар. Болаларнинг сахнадаги топқирлиги, зуққолиғига очик машғулотларга ҳам ғувох бўлишди.

— Муассасамиз санаторий типидagi боғча сифатида асосий эътиборни тарбияланувчиларни соғломлаштиришга қаратади, — дейди услубчи Дилобар Абдурахимова. — Шунингдек, таълим-тарбия бўйича ҳам кўрсаткичларимиз юқори.

Насиба ЭРХОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган суратлар.

ДЕПУТАТЛАР 2013 ЙИЛГИ ДАВЛАТ БЮДЖЕТИНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИЛАР

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Макроиктисодий кўрсаткичлар прогнозида, солиқ ва бюджет сиёсатининг асосий йўналишларида, шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг 2013 йилги Давлат бюджетининг лойиҳасида иқтисодиёт ривожланишининг юқори ва барқарор суръатлари, макроиктисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш, ижтимоий соҳа тармоқларини изчил ривожлантириш, иш ҳақи миқдорларини илдам ошириб бориш ва манзилли ижтимоий қўллаб-қувватлаш орқали мамлакат аҳолисининг турмуш даражасини яхшилаш белгиланган.

Мажлисида сўзга чиққан депутатлар таъкидладиларки, 2013 йилда ялпи ички маҳсулот 8 фоизга, саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш ҳажмлари 8,4 фоизга, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари етиштириш 6 фоизга, капитал қўйилмалар 9,3 фоизга ўсиши тахмин қилинаётганлиги, шунингдек, мазкур кўрсаткичларнинг ўсиш суръатлари 2012 йил якунлари бўйича юқори бўлиши кутилаётганлиги 2013 йилги бюджет параметрларини шакллантириш учун асос бўлди. 2013 йилда солиқ-бюджет сиёсати бўйича ўтказиш таклиф этилган тадбирларни рўёбга чиқариш натижасида Давлат бюджетининг даромадлари ЯИМга нисбатан 21,3 фоизни, харажатлари эса 22,3 фоизни ташкил этади. Давлат бюджетни тақчиллиги ЯИМ ҳажмига нисбатан 1 фоиз миқдорида бўлиши назарда тутилган.

Муҳокама чоғида солиқ ва бюджет сиёсати солиқ юқини янада камайтиришга, инвестиция ва ишчанлик муҳитини яхшилашга, иқтисодиётни модернизациялашнинг рағбатлантиришга, ҳўжалик юритувчи субъектларни, айниқса, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга, солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштиришга, шунингдек, макроиктисодий мутаносиблиги ва аҳоли турмуш фаровонлиги ўсишини таъминлашга қаратилганлиги қайд этиб ўтилди.

Солиқ сиёсати концепциясида назарда тутилган чора-тадбирларни муваффақиятли рўёбга чиқариш келгуси йилда мамлакат иқтисодиёти зиммасига тушадиган солиқ юқини ЯИМга нисбатан 0,3 фоиз қисқаришини таъминлайди. Солиқ юқини янада қисқартириш чора-тадбирларидан бири сифатида жисмоний шахсларнинг даромадлари-га солинадиган энг кам

солиқ ставкасини биринчи шкала бўйича 9 фоиздан 8 фоизга камайтириш таклиф этилди, бу эса жисмоний шахслар тасарруфида 186 миллиард сўм қолиши имконини беради.

Депутатлар юридик шахсларнинг номоддий активлари (патентлар, лицензиялар, дастурий таъминот, муаллифлик ҳуқуқи ва бошқалар) бўлган мол-мулки солиқ солиш объектидан чиқарилиши корхоналар фаолиятига инновацияларни кенг жорий этиш учун яна бир рағбатлантирувчи омил сифатида хизмат қилишини алоҳида таъкидладилар.

Мажлисида харажатларнинг ижтимоий йўналтирилганлиги, аҳолининг даромадлари ва турмуш фаровонлиги даражасини ошириш, таълим ва соғлиқни сақлаш соҳаси муассасаларининг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, шунингдек, фаол инвестиция сиёсатини ривожлантириш 2013 йилга мўлжалланган бюджет сиёсати ва Давлат бюджетни лойиҳасининг асосий йўналишлари эканлиги қолганлиги таъкидлаб ўтилди. Бинобарин, Давлат бюджетининг лойиҳасида ижтимоий соҳани молиялаштиришга жами харажатларнинг 59 фоизидан кўпи сарфланиши назарда тутилган.

Давлат бюджетининг харажатларида 130 ўринга мўлжалланган 3 та юқумли касалликлар шифохонаси, 400 ўринга мўлжалланган 5 та сил касалликлари санаторийси, шунингдек, 5800 нафар шифокор ҳузурига келувчини ва 7600 нафар беморни қабул қила оладиган 54 та туман тиббиёт муассасаси қуриш ва уларни реконструкция қилиш белгиланган. Халқаро молия институтларининг имтиёзли кредитлари ҳисобига молиялаштирилаётган "Саломатлик-3" лойиҳасини амалга ошириш доирасида 150 та туман марказий шифохонасини 96 турдаги ҳозирги замон асбоб-ускуналари билан жиҳозлаш режалаштирилган.

313 та умумтаълим мактаби, 228 та академик лицей ва касб-хунар коллежи Таълим ва тиббиёт муассасаларини реконструкция қилиш, капитал таъмирлаш ва жиҳозлаш бюджетдан ташқари фонди маблағлари ҳисобидан капитал таъмирланади ва реконструкция қилинади. 1500 тадан ортиқ умумтаълим муассасаси ҳамда 700 та академик лицей ва касб-хунар коллежи ҳозирги замон ўқув жиҳозлари, компьютерлар ва ўқув

лабораториялари билан таъминланади. 54 та бола-лар мусика ва санъат мактаби, шунингдек, 137 та спорт зали ва 25 та болалар спорт объекти қуриш, уларни капитал таъмирлаш ва жиҳозлаш режалаштирилмоқда.

Иқтисодиётни молиявий қўллаб-қувватлаш учун 2,8 триллион сўм ажратиш назарда тутилмоқда. Бу эса жорий йилнинг тасдиқланган параметрларига нисбатан 22 фоизга кўп. Хусусан, қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотлари етиштирувчиларни сув ресурслари билан ўз вақтида ва тўлиқ таъминлашга 1,4 триллион сўм сарфлаш мўлжалланган. Бундан ташқари, мелиорация шохобчаларини реконструкция қилиш, таъмирлаш ва тозалаш дастури доирасида Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш фонди маблағлари ҳисобидан мелиоратив ишлар амалга оширилади. Натижада 300 минг гектар экин майдонининг ҳолати яхшиланади, бу ишларга 227 миллиард сўмдан ортиқ маблағ сарфланади.

Ирригация иншоотларини реконструкция қилишга, қишлоқ аҳоли пунктларини ичимлик суви билан таъминлаш ва республикадаги аҳоли пунктларининг архитектура қиёфасини яхшилашга жорий йилдагига нисбатан 23 фоиз кўп марказлашган инвестиция йўналтирилган.

Умумий фойдаланишдаги автомобиль йўллари ва ҳўжаликлари қишлоқ автомобиль йўллари таъмирлашга жорий йилнинг тасдиқланган параметрларига нисбатан 1,69 марта кўп харажат қилинади. Республика йўл фонди маблағлари ҳисобидан халқаро ва республика аҳамиятига молик автомобиль йўллари таъмирлаш сифатини яхшилашга 661 миллиард сўмдан ортиқ маблағ ажратилади. Энг замонавий мезонларга мос келадиган бир қатор кўприк ва йўл ўтказгичлар, 526 километр узунликдаги автомобил йўллари қуриш режалаштирилган.

Қишлоқ аҳолисининг турмуш шароитларини яхшилаш учун Қишлоқ жойларда намунавий лойиҳалар бўйича якка тартибдаги уй-жой қуриш дастурини рўёбга чиқариш доирасида 326 та қишлоқ массивларида 8510 та замонавий уйлар қуришни таъминлаш учун 1 триллион сўмдан ортиқ маблағ сарфлаш назарда тутилган.

Аҳолини, айниқса, қишлоқ жойлардаги аҳолини ичимлик суви билан таъминлаш тизимини яхшилашга 2012

йилнинг тасдиқланган параметрларига нисбатан 2 марта кўп маблағ сарфлаш, 654 километр масофада сув қувурлари ўтказиш режалаштирилган.

Тадбиркорлар ва ишбилармонлар ҳаракати — Ўзбекистон Либерал-демократик партиясида сайланган депутатлар 2013 йилги Давлат бюджетни лойиҳаси юзасидан ўз нуқтаи назарини билдириб, кичик бизнес ҳамда хусусий тадбиркорликни бундан буён ҳам қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, иқтисодиёт зиммасидаги солиқ юқини эса камайтириш муҳимлигини таъкидладилар. ЎзЛи-ДеП фракцияси аъзолари ўз чиқишларида иқтисодиётни янада либераллаштиришга, хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга оид қонунчилик базасини мустаҳкамлашга қаратилган йўлни маъқулладилар. Президентнинг "Ўзбекистонда фермерлик фаолиятини ташкил қилишни янада такомиллаштириш ва уни ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармонида фермерликни янада ривожлантириш учун белгиланган янги имкониятларни амалга ошириш юзасидан қўрилаётган чора-тадбирлар алоҳида таъкидланди.

Ўзбекистон Халқ демократик партияси фракцияси аъзоларининг фикрига кўра, 2013 йилги Давлат бюджетни лойиҳасида аҳолини ижтимоий жиҳатдан қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор берилган, ажратилаётган кўп миқдордаги бюджет маблағлари эса иш ҳақи, стипендиялар, пенсиялар ва ижтимоий нафақалар миқдорини янада ошириш йўли билан аҳоли фаровонлигини изчил яхшилаб боришга йўналтирилган. Бундан ташқари, ЎзХДПдан сайланган депутатлар Давлат бюджетни, унинг барча параметрлари белгиланган муддатларда сўзсиз ижро этилиши устидан парламент ва депутатлар назоратини янада мустаҳкамлаш зарурлигини таъкидладилар. Бу барча бўғинлардаги ҳокимият вакиллик органлари депутатларнинг жуда муҳим вазифасидир.

Ўзбекистон "Миллий тикланиш" демократик партияси фракцияси вакиллари мамлакатимиздаги экспорт учун маҳсулот ишлаб чиқарувчи корхоналарни бундан буён ҳам қўллаб-қувватлаш ҳамда ҳунармандчилик ва оилавий тадбиркорликни ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш муҳимлигини, бу эса миллий иқтисодиётнинг ривож-

ланишини таъминлашини ҳамда қўшимча иш ўринлари ташкил этиш ва аҳоли бандлигини таъминлашнинг муҳим омили бўлишини таъкидладилар. Барча ҳўжалик юритувчи субъектлар учун божхона тўловлари бўйича тенг шарт-шароитлар ва рақобат муҳитини яратиш мақсадида мол-мулк олиб кириш чоғида унга солиқ солишнинг ягона тартиби жорий қилинганлиги, чет эл инвестицияларига эга бўлган янги ташкил этиладиган корхоналар бундан мустасно эканлиги ва уларга ташкил толган пайтидан бошлаб 2 йил муддатга имтиёз берилиши ҳам мамнунлиги билан таъкидлаб ўтилди.

Ўзбекистон "Адолат" социал-демократик партияси фракцияси депутатларининг фикрига кўра, мамлакатимиз иқтисодиётини бундан буён ҳам барқарор ривожлантириш кўп жиҳатдан фан-техника ва инновацион технологияларни мутасил ривожлантириб боришга боғлиқ. Ўзбекистон Республикасининг 2013 йилги Давлат бюджетни лойиҳасида давлат илмий-техника дастурлари доирасида илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларини амалга оширувчи илмий-тадқиқот муассасалари ва ташкилотларининг илмий, технологик ва лаборатория асбоб-ускуналарини модернизация қилишга мўлжалланган харажатларни ошириш назарда тутилган.

Ўзбекистон Экологик ҳаракатидан сайланган депутатлар 2013 йилги Давлат бюджетни лойиҳасини маъқуллаб, аҳоли пунктларини ободонлаштириш ҳамда аҳолини сифатли ичимлик суви, экологик жиҳатдан тоза озик-овқат маҳсулотлари билан узлуксиз таъминлаш борасидаги ишларни давом эттириш муҳимлигини таъкидладилар. Уларнинг фикрига кўра, жойларда ишлаб чиқаришни ривожлантириш жараёнида атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, табиатни ифлослантиришни истисно этувчи замонавий технологияларни жорий этишни ҳам унутмаслик лозим.

Муҳокама давомида билдирилган фикр-мулоҳазаларни ҳисобга олган ҳолда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси Ўзбекистон Республикасининг 2013 йилги Давлат бюджетини маъқуллаб ва тасдиқлаб, тегишли қарор қабул қилди.

Ўзбекистон Республикаси
Олий Мажлиси
Қонунчилик палатаси
ахборот хизмати

Yangiliklarda yurt nafasi

➤ Бухорода "Миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенглик — тараққиёт омили" мавзuida илмий-амалий семинар бўлиб ўтди.

Вилоят Маънавият ва маърифат кенгаши, Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги дин ишлари бўйича қўмита, Республика Байналмилал маданият маркази ва бошқа ҳамкор ташкилотлар билан биргаликда ташкил этилган тадбирда давлат ва нодавлат ташкилотлари вакиллари, миллий маданият марказлари фаоллари, талаба-ёшлар иштирок этди.

Бухоро вилоятида ўндан зиёд миллатларнинг маданият марказлари фаолият кўрсатмоқда. Уларда миллий урф-одатларни ривожлантириш борасида ибратли ишлар амалга оширилмоқда. Анжуман доирасида ташкил этилган "Ўзбекистон — кўп миллатли аҳил оила" мавзuida кўргазмада бу яна бир бор яққол намоён бўлди.

Тадбирда санъат усталари ва миллий маданият марказлари қошидаги бадий ҳаваскорлик жамоаларининг концерт дастури намойиш этилди.

➤ Ўзбекистон Бадий академияси Марказий кўргазмалар залида «Sen yolg'iz emassan» Республика болалар жамғармаси томонидан кўргазма ташкил этилди.

Унда Мехрибонлик уйлари тарбияланувчилари, махсус мактаб-интернатлар ўқувчилари томонидан ишланган расмлар намойиш этилмоқда.

«Сен ёлғиз эмассан!» деб номланган мазкур кўргазмада болаларнинг она Ватанимиз табиати манзаралари, файли шаҳар ва қишлоқлар, оила ҳақидаги тасаввурлари акс этирилган юздан ортқ расмлари, ўттиздан ортқ амалий санъат намуналари намойиш этилмоқда.

➤ Қарши давлат университетида "Давлат рамзлари — муқаддас тимсоллар" мавзuida давра суҳбати бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман)нинг минтақавий вакили, вилоят ички ишлар бошқармаси ва бир қатор ташкилотлар томонидан ўтказилган тадбирда университет профессор-ўқитувчилари, талаба ёшлар, оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирок этди.

Тадбирда халқимизнинг ўтмиши, бугуни ва келажаги ёрқин тимсолларда ифодаланган миллий рамзларни тарғиб қилиш, ёш авлод қалбига уларга ҳурмат-эҳтиром туйғулари кучайтириш зарурлиги ҳусусида сўз юритилди. Зеро, Президентимиз таъкидлаганидек, миллий тимсоллар ва рамзларнинг ҳар бири миллий гуруҳимизни юксалтиришга хизмат қилади, улар кучли тарбия воситасидир.

➤ Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 20 йиллиги муносабати билан Қорақалпоғистон Республикасида ўзбек кинноси кунлари ўтказилди.

Тадбир иштирокчилари Нукус шаҳрида бунёд этилаётган болалар дам олиш ва истироҳат марказида бўлди, қорақалпоқ халқининг миллий мероси дурдоналари сақланаётган Санъат музейи экспонатлари билан танишди.

Тадбир доирасида ўзбек ва қорақалпоқ халқларининг азалий дўстлигини тараннум этувчи "Маргия" фильмининг тақдироти бўлиб ўтди. Мазкур фильмин Муратбой Низанов сценарийи асосида таниқли режиссёрлар Баутдин Боймуратов ва Абдувоҳид Ганиев суратга олган. Оролбўйининг гўзал табиат манзаралари, Нукус шаҳрида истиқлол йилларида амалга оширилган кенг қўламли бунёдкорлик ишлари фильмида тажрибали оператор Асенбой Асқаров талқинида ўз ифодасини топган.

Ўзбек миллий киноси кунлари доирасида томошабинлар билан учрашувлар бўлди, миллий маънавиятимизни бойитиш, барқамол авлодни тарбиялашда кино санъатининг ўрни ҳақида фикр юритилди.

➤ Гулистон шаҳрида «Энг намунали фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органилари» республика кўрик-танловининг Сирдарё вилояти босқичи якунланди.

Кўрик-танловнинг туман ва шаҳар саралаш босқичларида 275 фуқаролар йигини иштирок этди. Улар орасидан ғолиб чиққан 33 фуқаролар йигини вилоят босқичида беллашди.

Танлов якунига кўра, Ховос туманидаги "Истиқлол" маҳалла фуқаролар йигини биринчи ўринни эгаллади.

ЎЗА ва махсус мухбирларимиз йўллаган материаллар асосида тайёрланди.

Бахтимизга пойдевор қомус

Қорақалпоғистон Республикаси Тахтакўпри туманидаги 2-умумтаълим мактабида «Конституция — бахтимиз пойдевори» кўрик-танловининг туман босқичи бўлиб ўтди.

Тадбирдан қўланган мактаб Конституциямиз қабул қилинганлигининг 20 йиллигини кўтаринки руҳда нишонлаш, шу билан бирга,

ўқувчиларнинг ҳуқуқий саводхонлигини ошириш ва билимларини мустаҳкамлашдан иборат. Кўрик-танлов қатнашчиларининг Бош Қомусимиз

мазмун-моҳиятини акс эттирган баён ва ишолари, тасвирий санъат намуналари, видеороликлари ҳайрат аззолари томонидан юқори баҳоланди.

Ғолиблар танловнинг кейинги босқичида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритди.

Азамат ПИРНИЯЗОВ

«Болалар — болаларга»

Чирчиқ шаҳридаги 7-болалар мусиқа ва санъат мактабида В.Успенский номидаги республика ихтисослаштирилган мусиқа академик лицейи ва Ўзбекистон маданияти ва санъати форуми жамғармаси ҳамкорлигида «Болалар — болаларга» номли хайрия концерти бўлиб ўтди.

Президентимизнинг «Болалар мусиқа ва санъат мактабларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш ва уларнинг фаолиятини янада яхшилаш бўйича 2009—2014 йилларга мўлжалланган давлат дастури тўғрисида»ги қарорига биноан бир қатор мусиқа ва санъат мактаблари янгидан бунёд этилди, моддий-техник базаси мустаҳкамланди. Бугун ушбу муассасаларда таълим-тарбия сифати юксалиб, кўплаб иқтидор соҳиблари етишиб чиқмоқда. Хусусан, хайрия концертида ижод намуналари

билан иштирок этган Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндорлари, «Келажак овози» танлови, «Янги авлод» фестивали ғолиблари ва бошқа ўқувчиларнинг чиқишларида ҳам бу сезилиб турди.

— 2005 йилдан буён ўтказиб келинаётган «Болалар — болаларга» тадбири ноёб лойиҳа бўлиб, мусиқа санъатида «Устоз-шогирд» аънасини ривожлантириш, ёш иқтидор эгаларини кашф этишга қаратилган, — дейди 7-болалар мусиқа ва санъат мактаби директори Гулнора Нурматова. — Қолаверса, хайрия концертидан тушган маблағлар ёрдамга муҳтож бемор болалар соғлигини тиклашга сарфланиши ёш авлодни меҳр-муруват руҳида тарбиялашда муҳим ўрин тутди.

Юсуф ХАЙРУЛЛАЕВ

Зарарли иллатларга қарши спектакль

Тошкент юридик коллежининг бир гуруҳ талабалари Ўзбек академик драма театрида кўйилган «Қайтар дунё» спектакли премьерасида иштирок этишди.

Спектаклда бугун долзарб муаммога айланган гиёҳвандлик ва унинг салбий оқибатлари таъсири тарзда очиб берилган.

— Тенгдошларим бўш вақтларида фақат замонавий фильм ва компьютер ўйинлари билан андармон бўлмасдан театрга ҳам келиб туришларини истардим, — дейди коллежнинг 1-босқич ўқувчиси Амирхўжа Маматов. — Чунки

бу даргоҳ маънавий оламингизни бойитади. Ҳам дам олмасиз, ҳам фикр доирангиз кенгайди. Бугунги спектаклни олайлик. Гиёҳвандлик яхшиликка олиб бормаيد. Буни актёрлар жуда таъсирли қилиб етказиб беришди.

Н.МАТКАРИМОВА,
коллекж ўқитувчиси

Tadbir

Зулфияхоним издошлари

Иқтидорли ўзбек қизларининг турли соҳаларда ўз билимларини намоён этаётгани кўнгилларга гурур бахш этади. Айниқса, Зулфия номидаги давлат мукофотига номзод қизлар орасида ўтказилаётган танлов кўплаб истеъодларни кашф этаётир.

Танловнинг Мировод тумани босқичида 16 нафар ижодкор қиз ўзаро беллашди. Улар таълим, санъат, маданият, фан ва адабиёт йўналишларида ўз қизиқишлари доирасида қобилиятларини намоён этишди.

— Тадбирда турли соҳалар бўйича таълим олаётган ўқувчи ва талаба қизларимиз ишти-

рок этишди, — дейди Мировод тумани ҳокими ўринбосари, хотин-қизлар қўмитаси раиси Феруза Маданинова. — Жумладан, ёш санъаткор, таржимон, шоира, дизайнер ва раққосларнинг моҳирона ижролари ҳайрат аззолари эътирофига сазовор бўлди.

Танловда Мафтуна Фарҳодова (адабиёт), Соҳиба Холмирзаева ва Нигора Қаҳқарова (фан), Дилноза Усмонова ва Зарина Сувонова (таълим), Зиёда Садазимова (санъат), Мафтуна Рустамова (маданият) ғолиб бўлиб, айни пайтда шаҳар босқичига тарадуд қўришмоқда.

Шоира БОЙМУРОДОВА

Босма ОАВ ривожланиш йўлида

Истиқлол йилларида босма оммавий ахборот воситалари — газета ва журналлар сон ва сифат жиҳатидан сезиларли даражада ўсди. Жумладан, 2000 йили республикамизда 524та босма ОАВ фаолият кўрсатган бўлса, 2012 йил 1 январь ҳолатига кўра, ушбу кўрсаткич 977тани ташкил этди.

Нодавлат босма ОАВ эса 51,2 фоизга кўпайди. Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институтида ўтказилган давра суҳбати иштирокчилари шу каби муҳим маълумотларга эга бўлдилар. «Ахборот соҳасида

ислохотлар амалга оширилиши доирасида миллий босма ОАВ ривожланиши тенденциялари» мавзусидаги давра суҳбатиде республика ва ҳудудий наشرларнинг бош муҳаррирлари, ОАВ соҳасидаги етакчи экспертлар, Ўзбекистон матбу-

от ва ахборот агентлиги ва ихтисослашган жамоат ташкилотлари вакиллари иштирок этди. Сўзга чиққанлар сўнгги йилларда ахборот ва сўз эркинлигини таъминлаш бўйича амалга оширилган ташкилий ҳуқуқий чора-тадбирлар натижасида Ўзбекистонда медиа соҳа жадвал ривожланиётганини таъкидладилар.

Назокат ХОЛМЕТОВА,
«Ma'rifat» мухбири

Миллий урф-одатларимиз ёшлар нигоҳида

Мана, бир неча йилдирки, Ўзбекистон Миллий университети қошидаги 2-академик лицейда фаолият кўрсатаётган «Қамолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати бошланғич ташкилотининг тажрибаси шаҳар миқёсида наъмунали саналиб келинмоқда.

Улар 2009 ва 2010 йилларда ўрта махсус таълим муассасалари ўртасида «Энг намунали бошланғич ташкилот» дея эътироф этилган. Бир неча ташаббускор талабалар яқинда яна бир лойиҳа билан чиқишди. Унга кўра лицейда «Миллий урф-одатларимиз — ёшлар нигоҳида» фестивали катта тайёргарлик асосида ўтказилди.

— Мазкур фестивални ўтказишдан мақсад миллий аъналаримизни ёшлар онгига синдиришдир, — дейди бошланғич ташкилот етакчилар кенгаши раиси Шукрулло Анваров. —

Тенгдошларимиз орасида ўз миллий маданиятини билмаслик ҳолатлари тез-тез учрамоқда. Айнан шунинг учун ҳам биз ёшлар онгига миллий маданиятимизни шакллантириш учун ҳудудлардаги аъналарини ўрганиш, миллий урф-одатларимизни қайта тиклаш ишига ҳисса қўлиш мақсадида мазкур фестивални ўтказаямиз. Фестивал давомида асосий эътиборни ўқувчиларни ўз устида ишлашга ўргатиш ва бўш вақтини мазмунли ташкил этишга қаратганмиз.

Фестивал дастури асосида ҳафта давомида республикамиз вилоятларида хос урф-одатлар ёшлар талқинида кўрсатиб берилди. Ҳар кунни ўқувчилар иқтисоди вилоятнинг миллий аъналарини кўриб ўрганишга муваффақ бўлдилар. Бу эса ёшларга катта тажриба мактаби бўлди.

Самариддин ХОЛМАНОВ,
ЎЗМУ талабаси

Festival

Бола мактабга қанчалик тайёр ҳолда келса ва синф муҳитига тезда мослашиб кетса, таълимнинг кейинги босқичлари ҳам шунчалик самарали кечиши кўп таъкидланади. Таърибли педагоглар адаптация жараёнини иложи борица силлиқ ўтказиш, жажжи ўғил-қизларнинг билим олишга иштиёқини кучайтиришнинг минг бир йўлини излаб кўришади. Ҳар бир бола бир олам бўлгани боис аини масала ҳеч қачон ўз долзарблигини йўқотмаган. Шу боис илгари ҳам кўтарилган мавзу — мактабга мослашув масаласига яна қайтиб, Чилонзор туманидаги 281-мактабда Нигора Азимова раҳбарлигидаги 1-синфда кузатув олиб бордик. Яқиндагина кўлига қалам ушлаган ўғил-қизларни шартли равишда тўрт гуруҳга — олти ёшлилар, қисқа мuddатли тайёрлов ва шанба, яқшанба-лик гуруҳига борганлар, оиладан тўғридан-тўғри мактабга келган ва мактабгача таълим муассасаларида тарбияланган болаларга ажрати-б, уларнинг 1-синфга мослашув жараёнини бир ой мобайнида ўргандик.

Шошилманг, шошқалоқлар!

Энг фаол, кўп гапирадиган ва тўполончи гуруҳ мактабга богча тарбиясини олиб келган болалар бўлди. 561-МТМда тарбияланган Нафиса, Беҳруз ва Абдуворис ташаббускорлиги ва мустақиллиги билан синфда ажралиб туради. Аммо Беҳруз анча шошқалоқ; ҳаммадан олдин жавоб бериб, ўзини кўрсатишни истайди. Ёзуви ҳам бир маромда эмас. Нафиса эса шеър ва матнларни тез ёдлаб олиб, дарров қайтариб айтишга уринади. Математикадан кўргазмалар орқали тушунтирилган мисол ва масалаларни яхши ечади-ю, мустақил ишлаганда хатога кўп йўл қўяди... Синф раҳбарининг ушбу гуруҳ бўйича изоҳи куйидагича бўлди:

— Богчадан келган ўқувчи-

кайтиришар, лекин ўзлари таллашиб-тортишиб, доскага чиқишга қизиқмас, умуман кўл кўтармасди. Тасвирий санъат дарсида ҳам эҳтиёткорлик билан, доскага қўйилган намунавий суратга қараб чизишади. Жисмларни бошқалар каби катта ёки кичик қилиб эмас, айнан кўрсатилгандай тасвирлайдилар.

Иккала ўқувчининг онаси билан гаплашганимизда фарзандларига устознинг айтганини қилиш кераклигини, дарсда жим ўтириш лозимлигини кўп ўқитиришни таъкидлашди. Абдуллохнинг онаси

Mayzuga qaytib

МАКТАБГА МОСЛАШАЁТГАН БОЛА

Кўриб, кўрмаганга олди

Олти яшар Исломбек диққатини жамлай олмас, дарс оралигини билмас, машғулот пайтлари ҳам ўрнидан туриб кетарди. Ўқитувчига қулоқ солиш ўрнига деразадан дарахту қушларни томоша қилиб завқланадиган болакай саволларга жавоб бериш масаласида анча бўш эди. Ўн бешинчи октябрь санасидаги кузатувиимизда ҳам Исломбекнинг партада ўтириши намунали эмасди: дарс пайтида орқадаги, ёнидаги ўртоғига қараб гапириб қоларди. Жусса-си ҳаммадан кичиклиги боис ўзини синфнинг эркатойи билиб, сумкасидаги ширинликлардан олди-да, ёнидагиларга тарқата бошлади. Ўқитувчига қарай-қарай, янги оёқ кийимини ечиб, партанинг устига қўйди ва мактана кетди...

Дарсдан сўнг ўқитувчидан бўлиб ўтган воқеани кўриб турса ҳам, нима учун кўрмаганликка олгани сабабини суриштирдик.

— Биз ўқитувчиларда учрай-диган бир қанчилик бор, — дейди Нигора Азимова. — Ёши етмасдан мактабга чиққан болаларни ҳадеб «Сен олти ёшсан», деб қойийверамиз ёки «Сен етти ёшсан», деб рағбат-лантирамиз. Аслида, ўқитувчи синфдаги ўқувчилар ёшининг турлича ажратилишини тилга олмаслиги, ўзигина билиб, ҳар бирига алоҳида муомала қили-ши лозим. Исломбекнинг қилиқларини «кўриб қолганим-да» танбех беришимга тўғри келарди ва бошқалар олдида изза бўлгани боис кўнглида мактабга, ўқишга, ўқитувчига нисбатан нотўғри қараш уйғор-нарди. Албатта, ўзи билан ало-ҳида гаплашиб, қилган иши нотўғрилигини тушунтираман. Аслида, ўқув йилининг бирин-чи ярмида ўқитувчининг асосий вазифаси болаларни мактабга мослаштириш бўлиши керак.

Ўқитувчи ўйинқароқликда ҳаммадан илдам Исломбекнинг тилини уч ҳафтадан ўтгач топди: ёзганда бошини силаб, гапирганда эркалаб, шўхлик қил-ганда қулиб қараб, мослашувда-ги муаммоларни енгиб ўтди. Ҳозир сўзларни сидрасига ўқимаса-да, бўғинлаб матнлар мағзини чақётган болакай ма-тематикадан расмларга қараб масала тузишда ҳаммадан зий-рак.

Дўст топиш мушкулми?

1-синфга чиққунча тайёрлов гуруҳларига катнаган ўғил-қиз-

у дуч келган муаммоларга қандай ечим топилади?

лар собиқ богча болалари каби бўлмаса-да, биринчи чорак якуни арафасида «ўқувчи» ролига анча кўникиб қолишди. Улар партада ўтириш, ручкада ёзиш, саволларга жавоб бериш каби кўникмаларга эғалиги боис синф муҳитини яхши ҳис қилишарди.

Диёржонни бошқаларга солиштирганимизда узун сўзлар-ни қийналиб айтаётгани, баъзи ҳарфлар-ни нотўғри талаффуз қилаётгани сезилди. Ёзуви чиройли, ўқувчининг ҳар бир топширигини сидқи-дилдан бажарадиган ўқувчи оғзаки жавоб беришда бироз суст-рок эди.

2-6 октябрь кунлари Диёр-жоннинг синфдошлари билан муносабатини ўрганиб, ҳамма билан бирдек чиқиши кетолма-ётганига ғувоҳ бўлдик. Шу учун устоз ҳар куни «Дўст бўламиз» ўйинини ўтказа бошлади. Ўйин шартига кўра, ўқувчилар уч-гача саналгунча қадар бошқа қаторда-ги дўсти ёнига бориб, қимирла-май туриши керак. Агарда ким ўртоғини тополмай, ярим йўлда қолиб кетса ёки ҳеч кимнинг олди-га бормаса, ўнга топишмоқ айтиди. Дам олиш дақиқасида ўйналадиган ўйин жамоани фа-оллаштириб юборар экан. Диёр-жон ҳам эпчиллик, ҳам кири-шимлилик талаб қиладиган ўйин орқали синфдошлари билан анча яқинлашиб олди.

римнинг кўпчилиги рақам ва ҳарфларни пала-партиш ёза бошлади. Ҳарфларни хотираси-да сақлаб қолмай, матнларни ёддан айтиб беришарди. Бу ҳолат, менимча, богчада асосий эътибор ўқиш, ёзиш ва ҳисоб-лашга эмас, оғзаки нутққа қара-тилгани боис юзага келган бўлса керак.

Нигора Азимова йўлини топ-

Муҳтарам ота-оналар, болангиз яхши ўқиш учун қилаётган ҳар қандай ҳаракатини қўллаб-қувватланг. Уни танқид қилишдан, чиройли ёзмагани учун қойишдан, равои ўқимагани учун айблашдан ўзингизни тийинг. Фалончининг ўғли ёки қизини ҳадеб намуна қилиб кўрсатавериш ҳам болани агрессив қилиб қўйиши мумкин.

ди: ёд олинган барча шеърлар сарлавҳасини карточкаларга ёзди. Қуръа ташланганда ким-га қандай шеър тушса, шунини тезда айтиши лозим эди. Баҳо олиш учунгина тезда ёдлаб, сўнгра эсидан чиқариб юборган болалар бундан кейин эътибор-лироқ бўлишга ўргана бошла-ди. Ўқиш ва ёзишдаги муаммо-ларга ҳам шу каби усуллар ёрдамида барҳам берилмоқда.

Ўринли хавотир

Синфдаги энг жим ўтиради-ган гуруҳ тўғридан-тўғри оила-си қучоғидан келган ўқувчилар эканини сезиш қийин эмас. Улар кўпчиликлнинг эътибори ёки ўқитувчининг танқидидан қулоқларига қизариб кетар эди. Беҳзод билан Иродага эса савол берилса, тўғри жавоб

баъзан ўғлининг мактабга бор-гани келмаётгани, «Ҳадеб ўқиш-ёзавераманми?» дея ноли-ётганидан хавотирини яширма-ди.

Ўқитувчи октябрь ойи боши-дан чорак якунигача дарсдан кейин Абдуллох сингари бола-лар билан шуғулланди. Уларга умуман дарс тайёрлаттирмади. Аксинча, қизиқарли суратлар кўрсатиб, мактаб ҳаёти, синф-дошлар билан бог-лиқ ҳикоялар, эр-таклар айтиб, ўқишга меҳрини оширди. Пла-стилиндан хоҳлаган нарсаларини ясаши, мўйқалам-да семимли мультфильм қаҳрамон-ларини чизиши. Устоз мактаб-га келгиси келмайдиган, ўқишни хоҳламайдиган дангаса болаларнинг ҳоли вой бўлиши ҳақида эртак тўкиб, ўқувчилар билан бирга қизиқариб қилиб сажалаштиришди. Абдуллох бу «томоша»дан сўнг ўйлиниб қолди...

Мазмунсиз театр сахнаси

Мослашувни қийин кечаётган ўқувчи билан мактаб психоло-ги қандай шуғулланишига қизиқ-ди. Бундай болалар билан уч босқичда иш олиб боришар экан. Аввало, психологик тест савол-ларига жавоб олинади. Тест на-тижалари доим ҳам реал ҳолат-нини очиб беролмагани боис

қўшимча савол-жавоб ўтказила-ди. Учинчи босқичда эса ўқув-чилар билан ишланади, ўқитув-чиларга кўрсатма, ота-оналарга эса маслаҳат берилади.

— Биринчи чорак охирида 1-синф ўқувчиларининг мосла-шув даражаси уларнинг сони-га нисбатан элликка эллик бўлса ҳам ёмон эмас, — дейди Ҳамза туманидаги 204-мактаб-нинг амалиётчи психологи Та-мара Жумаева. — Чунки битта синфда камиди ўн нафар мотивацияси паст бола учрай-ди. Ўқувчиларнинг мослашма-ганлик даражаси аниқлангач, ҳар хил қизиқтирувчи машғу-лотлар, ўйинлар ташкил эта-миз. Албатта, ота-оналар билан яқин ҳамкорлик ўрнатиб, керак-ли маслаҳатлар берамиз. Хо-тиржам оилавий муҳит бола учун жуда муҳим. Ота-она фар-зандининг мактабга боргиси келмаётганини пайқайданок бу номақбул фикрни ўзгари-тиришга, муаммоларини бартар-аф этишга кўмаклашиши ке-рак. Шаҳар мактабларига хос яна бир муаммо: айрим ота-она-лар оилада миллий тарбия кўрган болаларининг таълим курс тилида олиб бориладиган синфда ўқишини хоҳлашади. Айнан ана шу истак туфайли камиди бир йил қурбон бўлади. Яъни, бундай ўқувчилар 1-син-фини ўқитувчининг гапларини деярли тушунмасдан ўтказиб юборишади. Тушунарсиз, қизи-қарсиз ўтган ҳар бир кун ўқувчи учун катта йўқотиш ҳисобланади. Умумтаълимда бошланғич синфнинг аҳамияти қанчалик устун бўлса, бошлан-ғич таълимда 1-синфнинг тутган ўрни ва мактабга мослашиш масаласи шунчалик муҳимдир. Шу боис бола дастлабки йили «аъло» баҳоларга ўқима-са-да, мактаб ва синф муҳити-га аъло даражада мослашиши шарт! Акс ҳолда, ўқувчи учун кейинги ўқув йиллари ҳам маз-мунсиз театр сахнасига айла-ниб қолиши ҳеч гап эмас.

Мана, мактабларда иккинчи чорак ҳам бошланди. Бошланғич синф ўқитувчилари учун ўтган кийин олийк мuddат жажжи илм толиблари билан танишиб, тил-лашиб олиш даври бўлди. Ана шу фурсатдан фойдаланиб, ўқувчиларининг мактабга тезда мослашиши учун жон-жаҳди ила ҳаракат қилган ўқитувчилар ҳар жиҳатдан ютади. Мактабга озорланмасдан келадиган, дарсларни қизиқиб тайёрлайди-ган ўқувчилар билан ишланган-да таълим самарадорлиги ҳам юқори бўлиши табиий.

Насиба ЭРХОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири
Бурҳон РИЗОҚУЛОВ
олган суратлар.

Ўқувчини эришган ютуқлари учун мактабда ва оилада мунтазам рағбатлантириб бориш унда билим олишга иштиёқини ошириб, мавзуларни тез ўзлаштиришига ёрдам беради, янада каттароқ муваффақиятларга ундайди.

Байроқ кўтарган бола

Бошланғич синф ўқитувчимиз Гулсара Қурбонованинг ўзига хос мусобақали дарс ўтиш усули бор эди. Ўқувчиларни икки гуруҳга бўлиб, бўр билан доскани ҳам қисмларга ажратарди. Ўйин шартига кўра, ўқувчилар ҳар бир қатордан кетма-кетликда чиқиб, қарши гуруҳ томонидан айтилган бирор-бир ҳайвон ёки предметнинг номини ёзади. Сўнгра сўзда иштирок этган ҳарфларнинг алифбода нечанчи ўринда турганини ёддан аниқлайди ва рақамларни бир-бирига қўшиб, натижани чиқаради. Масалан, ўқувчи "Qorlon" сўзини шу тартибда ёзиш учун қуйидаги жадвалдан фойдаланади:

Q	o	p	L	o	n	Natija
16	14	15	11	14	13	83

Амални биринчи бўлиб бажарган ўқувчиларни устозимиз дафтар, қалам, чизғич, ўчирғич, қалам чиқаргич каби кичик, рағбатлантирувчи соғачалар билан сыйларди. Ҳаммадан яхши натижа кўрсатган бола эса устозимизнинг столидаги мамлакатимиз байроқчасини боши узра баланд кўтарганча синф бўйлаб айланиб чиқарди. Бу шарафга лойиқ бўлишга интилиш асосида қалбимизда она Ватанга, давлатимиз раҳбарига меҳр кучайиб борарди.

Ўқиш, ёзиш ва ҳисоблаш кўникмасини ҳосил қилган ўқувчиларнинг би-

лимларини мустаҳкамлашга қаратилган бу усул биринчи навбатда алифбони ёддан билишга ундайди, математик амалларни бажаришга, ҳозиржавобликка ўргатади. Она тили ва математика фанлари ўртасидаги боғлиқлиқни таъминлайди.

Албатта, яхши баҳонинг ўзи бир рағбат. Аммо бу билан кифояланиб қолмай, янги-янги тажрибани қўллаш фойдадан холи бўлмайди.

РАҒБАТ

Ўқувчини эринчоқликка эмас, изланишга ундасин

Эътибор самараси

Лола Қаҳҳорова Зарафшон шаҳридаги 8-умумтаълим мактабида ўқиб юрган кезлари "Энг зукко китобхон" кўрик-танловининг вилоят босқичида биринчи ўринни эгаллаганини асло эсидан чиқармайди. Ушанда мактабда ташкил этилган ота-оналар мажлисида устозлари Лоланинг муваффақиятини алоҳида эътироф этиб, шундай фарзандни тарбиялаётгани учун дадасига "Ташаккурнома" топширишганди. Бун-

дан қайси ота-она қувонмайди дейсиз. Шундан сўнг дадаси қизини рағбатлантириш мақсадида уйда мўъжаз кутубхона ташкил этди.

— Эришган ҳар бир ютуғига ота-онаси ҳам шерик бўлса, бола эртага уларни яна хурсанд қилишим керак, деган тушунча билан ўқишга, чуқур билим олишга тиришади, — дейди педагогика-психология фанлари доктори, профессор Дилноз Рўзиева. — Асосийси, ўз олдида икки хисса улканроқ мақсад қўяди.

Албатта, рағбат бесамар кетмади. Ўрта махсус таълимни Зарафшон академик лицейида давом эттириб, Лола 2012 йили фан олимпиадаси-

нинг республика босқичида ўзбек тили ва адабиёти фанидан III ўринни қўлга киритди. Юртимизда иқтидорли ёшлар учун яратилган имконият асосида имтиёзли равишда олий таълим муассасасига ўқишга қабул қилинган Лола Қаҳҳорова аини пайтда Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетига тахсил олмоқда.

Ваъдага вафо...

Унутмаслик лозимки, муваффақият учун берилган мукофот кичик бўлсада, болани эринчоқликка ёки ёмон йўللarga эмас, балки изланишга, ўрганишга ундасин. Сир эмас, айрим ота-оналар фарзандини эришган кичик ютуғи, масалан, «аъло» баҳо ол-

гани, шеър ёдлагани учун ҳам катта миқдордаги пул, уяли телефон каби дабдабали буюмлар билан тақдирлайди. Баъзилар эса болани фаолликка ундаш мақсадида катта-катта мукофотлар ваъда қилади-ю, кейин сўзининг устидан чиқишни унутишади. Бу каби ҳолатлар ўқувчи руҳиятига салбий таъсир кўрсатмасдан қолмайди. Шу боис меъёрга амал қилиш рағбатнинг таъсирчанлигини оширади.

Хулоса қилиб айтганда, у хоҳ ўқитувчи, хоҳ ота-она бўлсин, берилган мукофот болани қандай йўлга болашши, унинг қайси аҳтиёжлари учун хизмат қилиши мумкинлигини чуқур ўйлаб кўрса, мақсадга мувофиқдир.

Райхона ОЧИЛОВА,
ЎзДЖТУ талабаси

Бугун ўқув муассасаларида ахборот-коммуникация технологияларидан унумли фойдаланишга катта эътибор қаратилаётгани бежиз эмас. Жумладан, мактабларда фанларни электрон дарсликлар асосида ўзлаштиришга эришилмоқда.

— Вилоятимиздаги 918та умумтаълим муассасасида компьютер технологияларидан фойдала-

13-умумтаълим мактаби 5-«А»-синфда «Ўқувчининг электрон кундалиги» лойиҳаси амалга оширилди. Ўқувчининг олган баҳолари, уйга берилган вазифа, ўтилган дарс мавзуси ва топшириқлар ота-онанинг телефон рақамига СМС орқали юборилди. Натижада ўзлаштириш даражаси 8 фоизга кўтарилди.

Вилоятдаги 326та

давом эттирилмоқда. Бошланғич синф ўқитувчилари Гулбаҳор Умарова (21-мактаб) ҳамда Наргиза Ҳожиболаева, амалий математика-информатика фани ўқитувчилари Сабоҳон Уринбоева ҳамда Нилуфар Иброҳимова мазкур амалиёт машғулотларини ўтаб, ўқувчиларга сабоқ беришда АКТдан самарали фойдаланишда

"УСТОЗ, СИЗГА ЎХШАГИМ КЕЛДИ"

Мамлакатимизда таълим ислохотлари самарадорлигига эришиб, ўқувчиларнинг интеллектуал салоҳиятини ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшаётган педагоглар кўпчиликини ташкил этади. Тошкент вилояти Ангрен шаҳридаги 18-мактабнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Нозила Усмонова ҳам ана шундай жонқуяр устозлардан ҳисобланади. У ҳар бир дарсга пухта тайёргарлик кўриб,

мавзунинг ҳаётий мисоллар ёрдамида тушунтиришга интилади. Айниқса, илгор педагогика ва ахборот-коммуникация технологияларидан кенг фойдаланади. Адабиёт дарсини сахна кўринишлари тарзида ўтади. Бунинг натижасида ўқувчилар мавзунинг тез ва осон ўзлаштиришади. Аҳамиятисини, барча ўқувчилар дарсда фаол иштирокчига айланишади. Бундан ташқари, моҳир педагог турли усуллардан ҳам унумли фойдаланади. Она тили дарсида «Классик жуфтликлар» ёки «Классик ўқиткич» методини қўллайди. Ўқувчиларга ўзаро боғлиқликка эга тушуна, қоидалар ёзилган карточкалар тарқатилди.

Масалан, классик жуфтликлар:

Эга-кесим
Аниқловчи-тўлдирувчи
Омоним-синоним

Классик ўқиткичлар:

От-сифат-сон

Нукта-вергул-икки нукта

Ўшбу сўзлар карточкада тартибсиз ёзилган бўлади. Масалан, «от, нукта, омоним» каби. Ўқувчилар улар орасидан классик жуфтлик ва ўқиткич топишади. Ўзаро боғлиқлигини асослаб беришади. Машқни индивидуал ҳолда ва кичик гуруҳларда ўтказиш ҳам мумкин.

Нозила Усмонованинг

«Педагогик технологиялардан фойдаланиш ва уларнинг афзаллиги» мавзусидаги маърузаси вилоят миқёсида оммалаштирилган. Меҳнатлари махсули шогирдлари ютуғида ҳам акс этмоқда. Мисол учун, 7-«Д» синф ўқувчиси Сарвиноз Маматова 2011-2012 ўқув йилида билимлар беллашувининг вилоят босқичида голиблар қаторидан жой олганди. Қуни кеча яна бир хушxabар мактаб жамоасини қувонтирди. Сарвиноз Маматова «Янги авлод — 2012» болалар ижодиёти фестивалининг республика босқичига йўланма олибди. У келажакда устози каби ўқитувчи бўлиш орузида. Шеърларидан ҳам бунинг англаш мумкин:

Шўхликларни

ташлагим келди,

Устоз, сизга

ўхшагим келди...

Муҳаббат АБДУҚОДИРОВА

Ангрен шаҳри

ИЛГОР ТЕХНОЛОГИЯЛАР — АМАЛДА

Ta'limda AKT

ниш учун имкониятлар мавжуд, — дейди Фаргона вилоят халқ таълими бошқармаси мутахассиси Шерзод Долимов. — 913 та мактаб «ZyuoNet» ахборот таълим тармоғига уланган бўлиб, бу кўрсаткич 99,6 фоизни ташкил этади. 326та мактабда «Ўзбектелеком Мобайл», 301 та мактабда эса «Перфектум Мобайл» уяли алоқа компанияси ҳомийлиги билан коммуникация тизими яхшиланди. Айтиш жоизки, Ўзбекистонда электрон китобдан фойдаланиш бўйича вилоятимиз тажриба-синов майдони сифатида танлаб олинган. Хусусан, Қўқон шаҳридаги 33-умумтаълим мактабида электрон китоб қўлланилганда ўқувчиларнинг муталаага қизиқиши 87 фоизга ошди.

Фаргона шаҳридаги

мактабнинг вебсайти очилган бўлиб, барча зарур маълумотлар жойлаштириб берилмоқда. Айниқса, бундай ишлар Фаргона шаҳридаги 40-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактабида яхши йўлга қўйилган. Масалан, ўтган ўқув йилида математика фани ўқитувчиси И.Ян ва рус тили фани ўқитувчиси Э.Салахутдинова «АКТ ва илгор педагогик технологиялардан фойдаланиб ўтиладиган дарс ишланмаси» республика кўрик-танловида фахрли 3-ўринни олишга сазовор бўлишди.

Мактабларда ахборот технологияларидан фойдаланиш бўйича 72 соатлик ўқув курслари ташкил этилгани яхши самара бераётди. 207та таъин мактабда ўқув курслари жадвал асосида

ҳаммасбларига ўрناк бўлишмоқда. Наргизахон ёш бўлишга қарамай, «Power Point», «Flesh 8», «Conrulab» дастурларини пухта эгаллаб, ахборот технологияларидан унумли фойдаланаётган малакали ўқитувчи сифатида танилди. Қува туманидаги 35-умумтаълим мактаби ўқитувчиси Акмалжон Исмоилов ҳам информатика сабоқлари бўйича ўз зехнини намоиш этган педагоглардан саналади. Асосийси, улар тажрибасини ҳаммасбларига беҳимнат ўргатиб келаётди. Бундай фидойи ва масъулиятли ўқитувчилар сабоқ бераётган ўқувчилар ҳам зукко ва билимдон бўлишга интилаётгани дилларга ғурур бағишлайди.

Баҳоидиржон
Шокиров,
«Ma'rifat» мухбири

TAYANCH KONSPEKT

yoxyd uning dars samaradorligiga ijobiy ta'siri xususida

Sinab ko'ring

Tayanch konspekt dars samaradorligini oshirishning muhim vositasi hisoblanadi. Masalan, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari o'qitiladigan fizika fani asosan nazariy, masala yechish, laboratoriya ishlari, takrorlash va o'quvchilar bilimni nazorat qilish darslaridan iborat. Nazariy darslar tayanch konspekt asosida o'tilsa, o'quvchilar faolligi oshadi.

O'quvchi nazariy darslarda mavzuni yaxshi o'zlashtirsa, testlar va masalalarni qiynalmay yecha oladi, laboratoriya ishlari to'liq bajaradi, nazorat darslarida yaxshi natijalarga erishadi. Chunki nazariy darslarda mavzu bo'yicha nazariy ma'lumotlar, hodisaning fizik mazmuni, chizmalar, formulalar va tushunchalar beriladi. Mavzu bo'yicha nazariy ma'lumotlar yaxshi o'zlashtirilgan taqdiridagina, qolgan amaliy darslarni o'rganish uchun asos bo'ladi. Nazariyani o'rganmay turib amaliyotni bilib bo'lmaydi. Nazariya yetaklasa, amaliyot tasdiqlaydi. Shuning uchun ham, nazariy darslarning yuqori saviyada o'tilishiga jiddiy e'tibor berish talab qilinadi.

Tayanch konspekt nima, u qanday tuziladi?

Sirasini aytganda, tayanch konspekt o'quvchilarni faollashtiradigan, dars mazmunini aks ettiradigan tayanch signallar (iboralar, so'zlar, formulalar, qonuniyatlar, chizmalar)dan iborat bo'ladi. Qaydovchiga yo'l belgilari yo'l haqida axborot bergani kabi o'quvchi ham tayanch signallarni ziyraklik bilan o'rganish orqali bilimlarni o'z xotirasida tiklab boradi.

Tayanch konspekt bir necha varaqda yozilgan dars ishlanmasi yoki dars ma'ruzasi emas, bu konspekt mavzu mazmunini yoritadigan qisqagina tayanch signallardir. O'quvchi tayanch konspektga ko'z yugurtirganda qisqa vaqt davomida tayanch signallarga qarab mavzu mazmunini tez, qisqa vaqtda o'zlashtira oladi.

Tayanch konspekt bilan bilim berish qanday amalga oshiriladi?

Mazkur dars 4 asosiy qismdan iborat:

1. O'quvchilar tayanch signallarni yozadilar (12—16 minut).
2. Tayanch signallarni og'zaki tushuntirish (30—40 minut). Bunda 12—16 o'quvchi javob beradi.
3. O'qituvchining yangi tayanch signallarni tushuntirishi va tajribalarni namoyish etishi (30—40 minut).
4. Uyga topshiriq berish (1—2 minut).

Tayanch konspekt kadaskop yoki kompyuter orqali ekranga tushiriladi. O'qituvchi bu konspekt mohiyatini tushuntiradi. O'quvchilar diqqat va ziyraklik bilan tinglaydilar. O'qituvchi tushuntirib bo'lgandan keyin o'quvchilar ushbu tayanch konspektni o'zlarining nazariy mavzular uchun "Tayanch konspektlarni yozish daftari"ga ko'chirib olishadi.

O'quvchilarga yil boshida berilgan nazariy mavzular aks etgan tayanch konspektlar bundan keyin o'qitiladigan mavzuni mustaqil holda o'rganishda ham asqotishi mumkin. O'qituvchi o'tilgan nazariy mavzuga taalluqli tajribalarni namoyish etib ko'rsatadi. Dorskaga bir necha o'quvchi chiqib dars konspektini tushuntirib beradi.

Tayanch konspekt orqali dars o'tish usulini "Amper kuchi", "Parallel toklarning o'zaro ta'siri", "Magnit maydoniga kiritilgan tokli ramka", "Elektr o'lchov asboblari" mavzulari misolida sinab ko'rib ijobiy natijaga erishdim. Quyida dars jarayonida qo'llanilgan tayanch konspekt namunalari keltirilayapti.

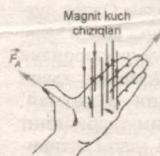
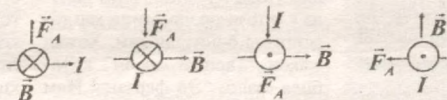
1. Amper qonuni

Tokli o'tkazgichga magnit maydon tomonidan ta'sir etuvchi kuch «Amper kuchi» deyiladi. Magnit maydon tomonidan tokli o'tkazgichga ta'sir etuvchi kuch o'tkazgich uzunligiga,

tok kuchiga, magnit maydon induksiya moduliga, magnit induksiya bilan o'tkazgich orasidagi burchak sinusi ko'paytmasiga to'g'ri proporsional.

$$F_A = IB \sin \alpha \quad \text{Amper qonuni.}$$

2. Amper kuchining yo'nalishi chap qo'l qoidasidan aniqlanadi.

Chap qo'l shunday joylashtiriladiki, unda ochilgan to'rtta barmoq tok yo'nalishi bilan mos tushsin. Magnit maydon induksiya chiziqlari esa kaftga tik yo'nalsin va unda to'g'ri burchakka ochilgan bosh barmoq Amper kuchi yo'nalishini ko'rsatadi.

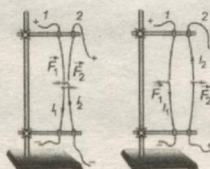
Kaft → magnit induksiya ($\vec{B}$) yo'nalishi.

4ta barmoq → tok kuchi (I) ning yo'nalishi.

Bosh barmoq → Amper kuchi ($\vec{F}_A$) ning yo'nalishi.

○ — sirtidan tik chiquvchi.
⊗ — sirtga tik kiruvchi.

3. Parallel toklarning o'zaro ta'siri

k — proporsionallik ko'effitsiyenti

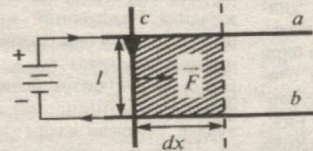
$$k = 2 \cdot 10^{-7} \text{ N/A}^2$$

1A — bo'shliqda bir-biridan 1 m masofada parallel joylashgan, ingichka to'g'ri, cheksiz uzun o'tkazgichlardan o'tganida bu o'tkazgichlar orasida ular uzunligining har bir metriga $2 \cdot 10^{-7} \text{ N}$ o'zaro ta'sir kuchi vujudga keltiradigan o'zgarmas tok kuchidir.

$$F = k \frac{I_1 I_2 l}{d}$$

keltiradigan o'zgarmas tok kuchidir.

4. Tokli o'tkazgichni magnit maydonda ko'chirishda bajarilgan ish

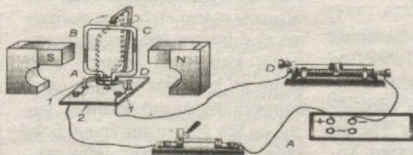

$$A = I(\Phi_2 - \Phi_1)$$

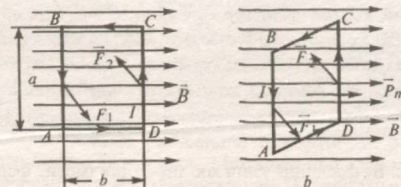
Magnit maydonda tokli o'tkazgichni ko'chirishda bajarilgan ish o'tkazgichdagi tok kuchi bilan shu o'tkazgich kesib o'tgan magnit induksiya oqimi o'zgarishining ko'paytmasiga teng.

$$\Delta \Phi = B \cdot \Delta S$$

5. Magnit maydonda kiritilgan tokli ramka

Magnit maydoni tokli ramkaga aylantiruvchi ta'sir ko'rsatadi.

Ramkaga ta'sir etuvchi juft kuchlarning momenti:

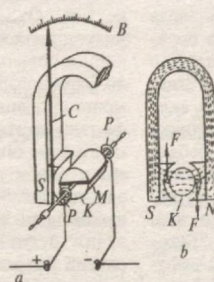
$$M = IBS$$

6. Elektrodvigatel

Elektr energiya → mexanik energiya

1. Qo'zg'almas qism magnit maydon hosil qiladi (doimiy magnit yoki elektromagnit).
2. Qo'zgaluvchan qism tokli ramkadan iborat (yakor).

7. Elektr o'lchov asboblari

Ko'pgina elektr o'lchov asboblari tuzilishi va ishlashi tokli o'tkazgich bilan doimiy magnit orasidagi o'zaro ta'sirga asoslangan. Tokli o'tkazgich bilan doimiy magnit orasidagi o'zaro ta'sir tok kuchini o'lchash imkonini beradi. O'lchov asboblari 3ta sistemaga ajratiladi.

1. Magnito-elektrik sistema asboblari (1-rasm) — doimiy magnitlar bilan tokli o'tkazgichlarning o'zaro ta'siriga asoslanadi. Voltmetr — katta qo'shimcha qarshilik ulangan galvanometr.

2. Elektro-magnit sistema asboblari (2-rasm) yumshoq temir (ferromagnit)dan yasalgan o'zakning tokli g'altak ichiga tortilishiga asoslanadi.

3. Elektrodinamik sistema asboblari (3-rasm) ikkita tokli g'altakning o'zaro ta'siriga asoslanadi.

Aziz hamkasb! Yuqorida tayanch konspekt orqali nazariy darslarni tashkil etish usulini qanday amalga oshirish xususida to'xtaldik. Siz ham bu usuldan foydalanib, yaxshi natijalarga erishasiz, degan umiddaman.

Isroil JO'RAYEV,
Buxoro yuqori texnologiyalar muhandislik-texnika instituti qoshidagi 2-Qorovulbozor akademik litseyining fizika fani o'qituvchisi,
II darajali "Sog'lom avlod uchun" ordeni sohibi

...Кузнинг ҳам ўз таровати бор. Ям-яшил арчалар мангу баҳор элчилари мисол тўрт фаслнинг кучоғида яшайди гўё. Тонг чоғи эгсан изгирдан кейинги она қуёшнинг илқ тафти ҳали ёз нафаси узоқлашмаганини секин шишир-лаётгандек. Ҳосили аллақачон йиғиштириб олинган бўлса-да, зафарон рангларга қўмилган боғлар саррин саболарда ороланиб, жонидин узгандайин япроқларини “шитир-шитир” атрофга сочади. Ишқомларда мўғалаб турган олтинранг узумлар, дарахт шохларида яккам-дуккам ил-ниб қолган олма-лар, ҳусини кўз-кўз қилаётган беҳилар, гоҳи сарик, гоҳи қизғиш тусга кириб, кузак насимларида лаззатга тўлаётган хурмолар Ўзбекистоннинг пишиқчилиги қишининг этағида ҳам давом этаётганидан хушхабарлар йўллаётгандек.

... Бу фаслнинг ўзига хос хис-латлари кўп. Кеча само токида булутлар оралаб, ёмғир йўлу йўлкаларни ювиб ўтган бўлса-да, бугункиги кўш нурларига чўмилиши мумкинлигини ҳеч ким рад эта олмайди. Эҳтимол, бу ҳолатда-да бир ҳикмат яширингандирки, заминкишга келиб кетмоқ фаслараро ҳам талаш эрур! Юртимизга Оллоҳ назари тушгани ҳақ эканининг яна бир далили эмасми бу?! Ди-ёримизнинг қай манзили томон йўл бурманг, ана шундай тоғ-ли ўйлар қалбингизни сурурга тўдирлади.

Бухоронинг равон кўчалари бўйлаб кетарканмиз, бу муқад-дас гўшанинг сўнги йилларда янада кўрку чирой очиб бора-ётганига мафтун бўламиз. Ҳар қадамда тарихнинг ўчмас ёд-ду-лари, ажодларимизнинг ақлу заковати намойиши, улғуликка улуг' эҳтиром, буюк ва бебаҳо ме-рося муносиб ворислик аҳди, амали, аксини кўриб кўнгилда шукрона ҳисси жўш уради. Дилда бир икром: “Бухо-ронинг бу кўрку жамоли нафа-қат миллату мамлакат, балки ҳар кун дунёнинг не-не бур-чидан келаётган сайёҳлар орқ-али жаҳон аҳлига илму маъри-фатни кўксига босиб, юксали-шу яратиш йўлидан бораётган, оламга тинчлигу дўсту биродар-ликдек бобомерос мақсадлар ила қўл чўзётган юртимизнинг ғайрати, шижоатидан сўзсиз сўзлаб турибди” деган шухуҳ, гурур бағишлайди. Айниқса,

“Бухоро маданият маркази” мажмуида амалга оширилган кенг кўламли яратувчанлик, ободонлаштириш ишлари, муҳ-тарам Юртбошимизнинг та-шаббуси ва ғояси асосида бунёд этилган “Кўҳна ва боқий Бухоро” монументи ўтмиш ва бугунни ўзида мужассам этган беназир обида сифатида диллар-да ҳаммаша эзгуликка рағбат уй-ғотиб турибди. Илм ва ҳунар ўрганиш фарз экани, қалб Ол-лоҳнинг ибодатида-ю, қўл меҳ-натда бўлмоғи жоизлигини уқтириб турғувчи ўғитларнинг ўзбек, инглиз, араб тилларида битилгани башариёт аҳлига катта сабоқ ва ибратдир. Мо-нумент марказида уч авлод — бахтиёр ёш оила, ниҳол ўтқа-заётган бобо ва набира ҳамда уй қураётган ота ва ўғилнинг барельефи ҳайкаллари тимсо-лида ҳам чуқур фалсафа мужас-си: яъни ҳаёт абадий, умр ўткинчи, инсоннинг эзгу амал-лари мангу қолади. Шундай экан, одамзод қўлидан келгани-ча яхши ишлар қилишга шо-

шилмоғи, фарзандлар камоли, эл-юртнинг келажаги ҳусусида қайғурмоғи қалб амрига айла-ниши керак! Бизнинг ирқи, миллати, жинси, ҳаётий ақида-лари йўлчи бўлган олам аҳли-га йўлчиладиган каломимиз шу — Ўзбекистон ана шундай тоза ниятлар билан буюклик сари бораёттир. Зотан, ҳамма нарса юракларнинг аҳди, элнинг аҳиллиги, эртанги кунига ишончи, юртига садоқати, пок туйғулар билан ўлчанади. Биз шундай яшаймиз — қадрият-ларни кўзларга тўтиёй айлаб. Оила муқаддас макон бизда! Жамиятнинг тақдири оилалар тақдири билан узвий боғланиб кетган. Ота-оналик масъу-лиятининг асосини Ватанинг қорига яровчи илми, оқибат-ли фарзандларни тарбиялаб ка-молга етказишдек муҳим вази-фа ташкил этади. Ўғил-қизлар-га аталган энг олий мерос — гўзал одобу ахлоқ, мукаммал эгалланган билим, иқтидору имкониятга монанд касб-кор экани бугун қарашларимизга сингиб улгурган. Ўқ илди-ларимиз маърифатнинг нурларидан қувват олиб туради! Монумент-нинг мазмун-моҳиятида ана шундай руҳ ҳўкмон!

Қадимий Бухоро замини Имом Бухорий, Ибн Сино, Абу Бакр Наршахий каби улуг' ал-ломалар, Абдулоҳик Ғиждувоний, Муҳаммад Ориф Ревгарий, Махмуд Анжир Фағнавий, Хожа Али Ромитаний, Муҳам-мад Бобой Самосий, Сайидд Амир Кулол, ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанддек азиз авлиёларга бешик бўлгани дунёга маълум. Биз номлари юқорида тилга олинган етти пирнинг муборак манзилгоҳларини зиёрат қил-моқ ниятида йўлимизни вило-ятнинг гўзал ҳудудларидан бири Ғиждувон тумани томон бур-дик. Азалдан қўли гул ҳунар-мандлари билан машҳур Ғиж-дувон шаҳри марказида Хожа Абдулоҳик Ғиждувоний (1103—1179) ҳазратларининг манзил-гоҳи бор. Истиқлол йилларида буюк ажодларимизга кўрсати-лаётган иззат-икромнинг бир қўрилиши сифатида мазкур гўша ҳам ободонлаштирилиб, ўзгача қиёфа касб этди. 2003 йили бу улуг' зотнинг 900 йил-лик юбилейи кенг нишонлан-ди.

Хожаи жаҳон номи билан эл аро ҳурмат қозонган Ғиждувон-гоҳ ҳудудининг ободонлаштири-лиши қишлоққа янги ҳаёт сано-лиги киритди. Мақбара томонга оли-борувчи йўлаклар ажойиб Ғи-жлосзор боғ ўртасидан ўтади. Боғ-даги гипослар пайвандчили-нинг гўзал намуналарини ўзида

ридин ва Юсуф Ҳамадонийдан кунт билан илм ўрганади. Ўрганганларини шоғирларига ўргатишдан ҳоримайди. Ҳазрат ҳаёти давомида беш асар яра-тади. Айниқса, устозу шоғирд-лик одоби ва оқибати алоҳи-да эътибор қаратганини, “Ма-қомоти Хожа Юсуф Ҳамадоний (“Хожа Юсуф Ҳамадоний фа-зилатлари”) номли асари орқа-ли кўриш мумкин. Айни пайт-да у устози таълимотини ҳар то-монлама бойитади ҳам. Хожаи жаҳон “Тариқат одоби” кито-бида ёзади: “Эй фарзанд! Илм билан бирга одобни ҳам ўрган. Зеро, одобсиз одам Оллоҳ лут-филян маҳумдир... Яхши ҳулқ, нек одоб ила умргузаронлик айла”. Бу битиклар ҳеч қачон қадр-қимматини йўқотмай, шарқона таълим-тарбиянинг асоси сифатида давом эттири-лишини бугунги кун ҳам кўрса-тиб турибди. Ҳазратнинг рубо-ийлари ҳам катта тарбиявий аҳамиятга эга. Масалан:

жамлаган, десак ҳайратланманг. Гўёки улкан дарахт шохлари бағридан янги навиҳол ўсиб чиқиб хуш таъм ва хуш кўри-нишдаги нав дунёга келгандек. Бу мўъжиза бободоҳқон тафак-ли одоби ва оқибати алоҳи-да эътибор қаратганини, “Ма-қомоти Хожа Юсуф Ҳамадоний (“Хожа Юсуф Ҳамадоний фа-зилатлари”) номли асари орқа-ли кўриш мумкин. Бу анъана-гиз, сарикқа, оловранг десангиз қирмизига ўхшаб кетади, маҳ-лиё бўлиб тасанно айтасиз гул-ларни парваришлаб, муқаддас остоналарни гўзалликка бурка-ётганлар илми, меҳнатига!

Баҳоуддин Нақшбанднинг маънавий устозларидан санал-ган ҳазрат “Қутб-ул авлиё” (ва-лилар йўлбошчиси) унвонига эга бўлади ва тасаввуф таъли-мотини Абдулоҳик Ғиждувон-ийдан ўрганади. Ревгарий ҳаммаша кишиларни ҳалол меҳ-

нат қилиб рўзгор тебратишга, гўзал ҳулқу одоб эгаси, камта-ринлиги сабр-қаноат соҳиби бўлишга ундайди. Жумладан, “Орифнома” асарида “Одоб нек одамлар зийнатидур...” дея ба-ланд даражаларни эгаллаганда ҳам камтар бўлмоқ, сабру то-қати етгунча парҳезкорлик, инсоф қилмоқ ҳусусида атроф-лича мулоҳаза юритади...

...Адаб одоб зийнати ўзбек-нинг қонига, жонига сингиб кетгани балки Ревгарийлардан бизга меросимкан? “Фарзанд азиз, одоби ундан азиз”, “Кам-тарга камол” сингари ўнлаб халқона мақолларимиз яратил-гани, эҳтимол, Ревгарийларнинг Орифу Моҳитобон бўлиб эли-мизнинг дилидан, юрагидан жой олгани боисидир... Хожа Махмуд Анжир Фағнавийдек (XII аср ўрталари) зотни дунё-га келтириб, бугун бағрида ар-доқлаётган Вобкентнинг Ан-жирбоғ қишлоғи томон кетаял-миз-у, ҳаёлимизда ана шу ўйлар чарх уради. Катталарни кўри-ши билан ўзларини четта олиб, қўлларини кўксига қўйганча са-ломга оғиз жуфтлаётган бола-жонларнинг тавозеларида Рев-гарийлар сабоғини уққандай бўламиз. Табиат ва инсон ўрта-сиди мутаносиблики айтмай-

омадимиз келиб, молу дунёимиз бисёр бўлганида, бу ақидани амалларимизга жо этиш имко-ни берилганида ҳар доим ҳам эзгуликка қўл уришга шошила-вермаймиз. Гоҳи вақт, гоҳи хо-ҳиш-иродамиз етмайди бунга. Ромитан билан Бухорони боғ-лаб турувчи қатор устунлардан иборат кўприкдан ўтиб борар-канмиз, “Яхшилик, бунчалар хайрлисан. Умринг бунчалар узун. Унинг этагидан маҳкам тутайлик... дея оламу одамни уйғотмоқ, ҳаммаша шу йўлда зийрак турмоққа ундамоқ ке-рак!” дерди кўнгилдаги туйғу-лар. Ҳамроҳларимизнинг сўзлаб беришча, бир вақтлар Роми-танда Чорикулибой деган киши ўтган экан. У меҳнати ортидан жуда кўп молу мулк орттириб-ди. Аммо, эски чоригини айво-нига авайлаб-асраб олиб қўяр-кан. Шу боис ҳам эл орасида Чорикулибой номини олган бой сўхбатларида инсон асли ва на-слини унутмаслиги, ўзлтига

гуллар лабидан бўса олиб со-ҳибларига неъмату шифо уза-таётган асаларилар анжумани — ажойиб манзара! Ҳализамон қиш эшик қоқиб келади-ю, ба-ҳорнинг тароватини кўрасиз бу томонларда. Тутзорлар билан ўралган равон йўллар. Обод кўчалар. Гизиллаб бир-бирини қувиб ўтаётган, Ўзбекистони-мизда ишлаб чиқарилиб, ҳар қандайин хориж уловларини доғда қолдириб шуҳрат қозана-ётган автомобиллар! Мактабдан ўйларига хушнуд қайтаётган, бежиримгина либослари, қўла-ридаги сумкалари ўзларига ярашган ўқувчилар. Булар, эҳтимол, кундалик турмуш тар-зининг оддийгина кўринишлар-идир. Аммо тинч ва фаровон мамлакатдагина ана шундай бахтиёрликлар тонларни тун-ларга улайди. Ўғил-қизларимиз республикамизнинг энг чекка қишлоқларида ҳам барча имко-ниятларга эга, замонавий андо-заларга монанд тарзда бунёд этилган таълим-тарбия маскан-

Биров билан суҳбат
этиб, ҳар сафар —
Қалбинг гаш бўлади-ю,
суҳбат — бесамар.
Азизонинг руҳи
кечирмас сени,
Ундайлар ёнидан
қочмасанг агар.

— Хожаи Азизон ниҳоятда саховатли инсон бўлиб камта-рона ҳаёт кечирганлар, — дей-ди Ромитаний жоме масжиди имом-хатиби Амрило Султо-нов. — У киши уста ҳунарманд сифатида гилам тўқиш билан машғул бўлганлари ҳусусида маълумотлар бор. Илму ҳикмат бобида ҳам беназир шахс бўл-ганини ул зотнинг асарларида жамланган панд-насихатлари, қарашлари далиллаб туради.

Бухоролик етти пирнинг бе-шинчиси саналган Хожа Му-ҳаммад Бобой Самосий (XIII аср охирида яшаган) зиёрат-гоҳини ҳам тавоф этмоқ ния-тини дилга жо қилиб, йўлимиз-

Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch

лол йилларида бундайин кўзбў-ямачиликларга чек қўйилди. Ҳосил биринчи, иккинчи те-римлардаёқ юқори сифат билан териб олиниб, «оқ олтин»и-миз фақат хомашё кўринишда эмас, тайёр маҳсулотга айлан-тирилиб ҳам хорижий мамла-катларга экспорт қилинмоқда. Касб-ҳунар коллежларида ёшларимизга ер билан тилла-шиш, деҳқончилик, пахтачилик илмлари мукаммал ўргатила-пти. Ерга эгаллик ҳисси пайдо бўлди замондошларимизда. Тал-биркорлар, фермерлар, ишби-лармонлар сафи ёшларимиз ҳисобига кенгайиб бораёттир. Дарвоқе, Самосий ҳазратлари ҳам айнан боғдорчилик, деҳқ-ончиликка меҳр қўйиб, Роми-танийн Самос қишлоғида яшаб ўтганлар. Хожа Али Ромитаний-дан таҳсил олиб, у кишининг вафотларидан сўнг хожагонлик тариқатини бошқарганлар. Ил-мий манбаларда қайд этилиши-ча, Баҳоуддин Нақшбанд тунг-ганда маънавий фарзандликка қабул қилиб, тарбияси билан машғул бўлишни Сайид Мир Кулол топиштирилган. Куло-ҳни Баҳоуддинга ҳаля этиб, шу кулоҳ туфайли Нақшбанд ба-логардонлик қароматиға эга бўлади, дейдилар. Мустақиллик шарофати ила ҳазратнинг қароргоҳи ҳам гўзал зиёратгоҳ-га айлантирилди. Қабри усти-даги мақбара, атрофидаги мас-жид ва тошқудук қайтадан таъ-мирланди. Ободонлаштириш ишларига катта эътибор қара-тилиб, зиёратгоҳ ҳудуди чаман-зор боғ билан ўралди.

...Қарда бўлмангиз, илм та-лабиди бўлинг. Бу йўлда олов-ли ёки сувли дарёдан ўтиш ло-зим бўлиб қолса, албатта, ўтинг ва илмини эгалланг... Илм орқа-сидан югуриш қандай гўзал иш. Маънолар оламидан сўз эши-тиш қандай ажойиб! Ақлсиз би-дан суҳбатни узиб ташлаш ке-раклигини юз бор юрагимдан айтдим”. Сайид Мир Кулол ҳазратларининг муборак қадам-жолари томон борар эканмиз, ул зотнинг юқоридаги биткилар-ини ҳаёлимиздан ўтказамиз. Илмга муҳаббат уни шундай мақому мартабаларга эриштир-гани ва бу ҳикматлар ҳануз ўз қадрини йўқотмаганига, аксин-гача, истиқлол йилларида барка-мол шахс таълим-тарбияси кўринишда давлат сиёсати да-ражасига кўтарилганига шохид-миз! Бухоро яқинидаги Суҳор қишлоғида таваллуд тошган ҳаз-ратнинг хобгоҳи Когон тумани-да жойлашган. Баҳоуддин Нақшбанд, Шаамуддин Кулол (Амир Темирнинг пир) Хожа Ориф Делгароний сингари бир қўш ул тўрт халифага устозлик қилган бу беназир заковат со-ҳиби оддийгина кулолчилик

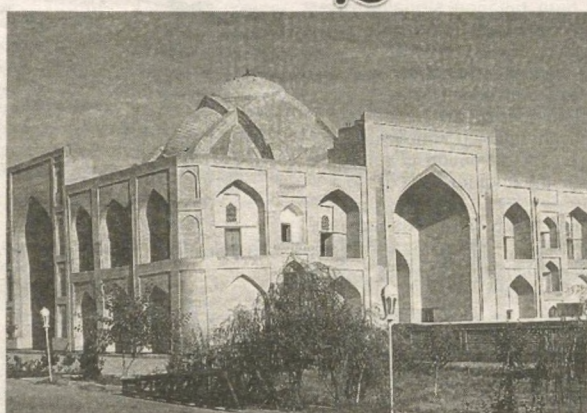
ҳунарини ихтиёр этган экан. Айни пайтда Сайид Мир Ку-лолнинг нақшбандкор устулар билан безатилган қўшумбази мақбаралари атрофи ободон-лаштирилиб, халқимизнинг му-қаддас қадамжоларидан бирига айлантирилган.

...Ободлик кўнгилдан бошла-нади, дейдилар. Дарҳақиқат, улуг' зотлар йўқови диллари-мизни ҳузурбахш сурурга тўдирди. Машҳур авлиё, на-қшбандия тариқатининг асос-чиси, Муҳаммад ибн Муҳаммад Баҳоуддин ан-Нақшбанд ал-Булармонлар сафи ёшларимиз ҳисобига кенгайиб бораёттир. Дарвоқе, Самосий ҳазратлари ҳам айнан боғдорчилик, деҳқ-ончиликка меҳр қўйиб, Роми-танийн Самос қишлоғида яшаб ўтганлар. Хожа Али Ромитаний-дан таҳсил олиб, у кишининг вафотларидан сўнг хожагонлик тариқатини бошқарганлар. Ил-мий манбаларда қайд этилиши-ча, Баҳоуддин Нақшбанд тунг-ганда маънавий фарзандликка қабул қилиб, тарбияси билан машғул бўлишни Сайид Мир Кулол топиштирилган. Куло-ҳни Баҳоуддинга ҳаля этиб, шу кулоҳ туфайли Нақшбанд ба-логардонлик қароматиға эга бўлади, дейдилар. Мустақиллик шарофати ила ҳазратнинг қароргоҳи ҳам гўзал зиёратгоҳ-га айлантирилди. Қабри усти-даги мақбара, атрофидаги мас-жид ва тошқудук қайтадан таъ-мирланди. Ободонлаштириш ишларига катта эътибор қара-тилиб, зиёратгоҳ ҳудуди чаман-зор боғ билан ўралди.

“...Қарда бўлмангиз, илм та-лабиди бўлинг. Бу йўлда олов-ли ёки сувли дарёдан ўтиш ло-зим бўлиб қолса, албатта, ўтинг ва илмини эгалланг... Илм орқа-сидан югуриш қандай гўзал иш. Маънолар оламидан сўз эши-тиш қандай ажойиб! Ақлсиз би-дан суҳбатни узиб ташлаш ке-раклигини юз бор юрагимдан айтдим”. Сайид Мир Кулол ҳазратларининг муборак қадам-жолари томон борар эканмиз, ул зотнинг юқоридаги биткилар-ини ҳаёлимиздан ўтказамиз. Илмга муҳаббат уни шундай мақому мартабаларга эриштир-гани ва бу ҳикматлар ҳануз ўз қадрини йўқотмаганига, аксин-гача, истиқлол йилларида барка-мол шахс таълим-тарбияси кўринишда давлат сиёсати да-ражасига кўтарилганига шохид-миз! Бухоро яқинидаги Суҳор қишлоғида таваллуд тошган ҳаз-ратнинг хобгоҳи Когон тумани-да жойлашган. Баҳоуддин Нақшбанд, Шаамуддин Кулол (Амир Темирнинг пир) Хожа Ориф Делгароний сингари бир қўш ул тўрт халифага устозлик қилган бу беназир заковат со-ҳиби оддийгина кулолчилик

...Йиллар ўтаверди. Аммо улуг' амалларнинг умри бардавом. Ана шу давомийлик — авлодаларнинг йўлини, қалбини ёритиб ту-рувчи нурдир. Муқаддас қадамжоларнинг азиз муқаррамалигини асраш, эъзозлаш замирида биз ана шу зиёни ардоқлаш ва баланд қўтариб, мамлакат ва миллатни розалату адоватдан, турли балою офатлардан муҳофаза этиб, эзгулик йўлида жамлаш, бир-дам у яқин бўлиб фаровон турмуш кечирмоқ ҳадисини англамоқ-дек ҳикматни уқидик.

Сора ТОШОВА,
Ойбуви ОЧИЛОВА,
“Ma'rifat” мухбирлари

Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанд мажмуаси.

Шухрат ила шум нафсингиз
шод этма,
Ўзингни мардум ичра
кўп ёд этма.
Камтарлик эт! Сен ном
чиқарайин деб
Зинҳор динингиз
барбод этма.

Алишер Навоийнинг “Му-каммал асарлар тўплами” 17-жилдида Ғиждувоний ҳақида шундай таъриф бор: “Аларнинг равиши тариқатда ҳужжатдур. Барча форуқ(ҳақиқи ботилдан ажратувчилар)нинг мақбули-дурлар...” Хожаи жаҳон ҳазрат-лари йўқовидан кўнгилларимиз осойиш топиб, энди Хожа Му-ҳаммад Ориф Ревгарий (XII аср ўрталари) зиёратгоҳи томон ошиқдик. Хожа Ориф Моҳито-бон номи билан машҳур бу улуг' зотнинг сўнгги маконлари Шофиркон туманининг Ревгар қишлоғида жойлашган. 1996 йили Хожа Ориф жомеъ мас-жидининг қурилиши, Ревгарийга эҳтиром рамзи сифатида зиёрат-гоҳ ҳудудининг ободонлаштири-лиши қишлоққа янги ҳаёт сано-лиги киритди. Мақбара томонга оли-борувчи йўлаклар ажойиб Ғи-жлосзор боғ ўртасидан ўтади. Боғ-даги гипослар пайвандчили-нинг гўзал намуналарини ўзида

“Кўҳна ва боқий Бухоро” монументи.

анжирлар бисёр эмиш. Бунда нечоғлик ҳақиқат бор билма-йдиг-у, Анжирбоғ қишлоғи аҳли заҳматли меҳнати, боғдорчилик илмини мукаммал эгаллагани боис анжир ва ундан тайёрлан-ган неъматларни у пишиқчи-ликдан бу пишиқчиликкача ет-казиши рост гап!

Гилкорлик ҳунарини санъат даражасига кўтариб, тирикчи-лик қилган бу зоти шариф хо-жагон-нақшбандия тариқати-нинг йирик намоёнчаси, етти пирнинг учинчисидир. Унинг қабри устидаги мақбара муста-қиллик йилларида таъмирла-ниб, мақбара ёнида ҳовуз-ва жомеъ масжиди қурилган.

...Умр ўткинчидир, инсондан қоладигани фақат яхшилик! Бу ҳақда жуда кўп гапирармиз. Аммо

содиқ қолиши ҳусусида кўп га-пираркан. Муҳтожларга хайри-ялар улашиш, илм йўлини тут-ганларни қувватлашни шиори-лини мукаммал эгаллагани боис анжир ва ундан тайёрлан-ган неъматларни у пишиқчи-ликдан бу пишиқчиликкача ет-казиши рост гап!

Ромитанийлар ҳам боғдор-чилик ҳадисини ҳижжалаб ўрга-нишган. Худуддаги анорзорлар анжирзорлар ҳайратингизни оширмай қўймайди. Асаларичи-ликни айтмайсизми, қайси қишлоқ томон бурилмайлик, қатор тизиб қўйилган асалари уларига кўзимиз тушади. Ҳов-лиларнинг супалари-ю ариқ-дай сатрлар бор:

Сайид Мир Кулол зиёратгоҳи.

ларида таҳсил оладилар. Халқ-имиз осойишта умргузаронлик қилади. Истиқлол йилларида буюк сиймоларга кўрсатилаёт-ган иззат-икром, уларнинг руҳ-ларини шод этиш йўлидаги саъй-ҳаракатлар қайсиқилар маъ-нода бу борада халқимизга ма-дадкор бўлаётгани рад этиб бўлмас ҳақиқат ҳамдир. Асли касблари тўқувчилик бўлиб, XIII аср ўрталарида Ромитан-нинг Кўрган қишлоғида яшаб ўтган Хожа Али — Хожаи Ази-зон Ромитаний зиёратгоҳига биз ана шундай таассуротлар ила етиб бордик. Бир нарсга эъти-бор қаратмоқ жоизки, етти пирнинг ҳар бири абадий ма-кон тутган масканлар ўзига хос лойиҳалар асосида бунёд этил-ган, ҳатто ободонлаштириш, кўкаламзорлаштириш борасида ҳам бетақдордир. Ҳусусан, Ро-митаний мақбарасига бошқала-ридан фарқи ўлароқ зиналар орқали чиқиб борилади.

Манбаларда қайд этилишича, 130 йил умр кўрган Хожаи Ази-зоннинг бизгача “Маноқиб Хожа Али Азизон Ромитаний” асари етиб келган бўлиб, унда, жумладан, ахлоқ-одоб масала-ларида атрофлича тўхталиб ўтилган. Ҳазрат шеърлар ҳам биларнинг супалари-ю ариқ-дай сатрлар бор:

да давом этдик. Пахта йиғим-терими эқунланганига кўп бўлгани йўқ, Бу йил заҳматкаш пахтакорларимиз ҳар йилгидан-да юқори натижаларни қўла-киртишди. Онажон диёримиз-да етиштирилаётган оқ олтин дунё бозорида юқори баҳолана-ётгани пахтачилик илми, таж-рибасининг маҳсули, албатта. Далаларга назар ташлаймиз, гарчанд кўзаланган марралар аллақачон забт этилган бўлса-да, гўзаларда ҳали очилишга чо-ғланаётган шода-шода кўсаклар йўқ эмас. Демак, иқлимимизга мос ва хос, эртапишар, серҳо-сир пахта навлари яратилди. Бундай ҳулосага келишимизга сабаб, шахсий кузатишларимиз: қорни силкитиб, энг сўнгги кўсакларни ҳам йиғиб келиб, зўрга чаноғидан суғуриб олиб, тарозига тортирганларимиз ҳали хотирамиздан узоқлашган эмас! Мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига қараганда, бизнинг бу уринишларимиздан на дав-латнинг газнаси, на ўзимизнинг ҳамёнимиз фойда кўрмас эди. Чунки қайта-қайта ёғингарчи-ликдан сўнг пахта сифатини йўқотар, натижада маҳсулот қилинган меҳнату сарф-хара-жатлар ўрнини ҳам қопламай зараримизга ишларкан. Истиқ-

Замон шиддати сабабли, сўнгги пайтларда кишиларнинг иш ва ҳаёт таъшишлари билан андармон бўлиб, овқатланишга иккинчи даражали масала деб қараётгани бор гап. Бу уларда «Ишим битсин, кейин бафуржа овқатланаман», деган нотўғри тушунчанинг шаклланиб улгурганини кўрсатади.

Афсуски, овқатланиш рацониға амал қилмаслик оқибати нечоғли аянчли эканини англаб етганда, ақсарият кишилар беморлик «тамға»сини олиб улгурган бўлишади...

Мутахассисларнинг ўқитиришича, оқилона овқатланишни билмайдиган ёки унга амал қилмайдиган катта ёшдаги одамларнинг тўқсон фоизи айнан мактаб ёшидаёқ «эркин рацион»ни афзал кўриб, паллапартиш, тартибсиз овқатланишга кўникиб қолган бўлади. Шунинг учун мактаб ўқувчиларини, айниқса, бошланғич синфлардаги болаларни тўғри овқатланишга ўргатиш таълим-тарбия соҳасининг узвий қисми, десак асло муболага бўлмайди.

Ривожланган мамлакатларда носоғлом овқатланиш рацони тобора таъшишли масалага айланиб бораётгани, катта ёшдаги одамларнинггина эмас, балки мактаб ёшидаги болаларнинг ҳам кескин семирй кетиши оқибатида турли касалликлар авж олаётгани айтилмоқда. Юрак-қон томир ҳамда бошқа инсон ҳаёти учун хавфли касалликларни болалик чоғидаёқ ўқитириб олаётган мактаб ўқувчиларининг кейинги ҳаёти кўпчиликни таъшишга солмоқда.

Шу боис, бир оддий ҳақиқатни алоҳида таъкидлаш жоизки, овқатланиш болалар ва ўсмирларнинг соғлом ўсиши, барқарор ривожланишида гоёт муҳим аҳамият касб этади. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг педиатрия илмий-техник кенгаши тасдиқлаган «Баркамол авлодни шакллантиришда жисмоний тарбия ва спортнинг тиббий асослари» услубий қўлланмаси бу борада ота-оналар ва ўқитувчиларга ақин маслаҳатчи бўла олади. Д.Аҳмедова, А.Комилов сингари етук мутахассисларимизнинг узок йиллик қузатув ва тадқиқотлари натижасида ўрганилиб, «овқатланиш рацони» ёки «оқилона овқатланиш меъёлари» ягона шаклга келтирилди.

Демак, дастлаб оқсиллар хусусида тўхталамиз. Бу модданинг беқийёс аҳамияти шундаки, оқсиллар янги ҳужайра ва тўқималар яратилишига хизмат қилади. Оқсил етишмас-

лиги ўсиш ва ривожланишнинг кечикишига, вазнининг камайишига ва юқумли хасталикларга чидамлилигининг сусайишига сабаб бўлади. Ҳайвонот оқсиллари — балиқ, гўшт, тухум, сут ва сут маҳсулотларида мавжуд аминокислоталар йиғиндисини фанда энг юқори биологик қиймат саналади. Аксинча, оқсилларнинг меъёрдан оқиб кетиши ҳам моддалар алмашинуви жараёни, буйрак функциясининг бузилиши, ал-

нинг ёғларга эҳтиёжи оқсилларга бўлган 24 соатлик эҳтиёжи билан деярли бир хил — 1:1.

Бир сутка мобайнида организм учун керакли энергиянинг 50—60 фоизини қоплайдиган углеводлар энгил ҳазм бўлувчи асосий қувват манбаидир. Углеводларнинг асосини ўсимликлар ва улардан тайёрланадиган маҳсулотлар ташкил этади: ёрмалар, картошка, сабзавот, мевалар, нон, макарон маҳсулотлари. Бундан ташқари, шакар, асал, мурabbo ва бошқа турдаги ширинликларда ҳам углевод мавжуд.

Шу ўринда бир мулоҳазани ўртага ташламоқчимиз: болаларнинг кун давомида энг кўп истеъмол қиладигани — углеводларга бўлган эҳтиёжини ай-

Dolzarb mavzu

ОҚИЛОНА ОВҚАТЛАНИШ

ўқувчининг ҳам маънавий, ҳам жисмоний ривожланишига ижобий таъсир этади

лергик касалликларга мойиллигининг кучайиши, асаб тизимининг қўзғалувчанлиги зўрайиши каби турли нохуш оқибатларга олиб келишини ёддан чиқармаслик керак.

Мактаб ёшидаги болалар учун бир кунлик оқсил эҳтиёжи кўйдагича белгиланган: 7—10 ёшдаги болалар **80,5** грамм, 11—13 ёшдагилар учун **92** грамм, 14—17 ёшли қизлар учун **90** грамм ҳамда шу ёшдаги ўғил болалар учун **104** грамм.

Ёлар — муҳим «қурилиш материали» ҳисобланади. Улар болага зарурий қувватнинг 30—40 фоизини етказиб беради. Ўсимлик мойи организмга ёғда эрувчан витаминлар тушиши жараёнида катнашади. Ҳар кун, албатта, 15—20 грамм микродорида ўсимлик мойи (масалан, овқатга қўшилган листа ёғи) ўқувчи рацонига киритилиши шарт. Шунингдек, мактаб ўқувчилари егуликларида энгил ҳазм бўлувчи ҳайвонот ёғи — саригё сүтсаксига 30—40 граммни ташкил этиши мақсадга мувофиқдир.

Мактаб ёшидаги болалар-

(кальций, фосфор ва темир) ҳам тананинг ўсишини белгилувчи скелет, мушак ва бошқа тўқималар, ички секреция безларининг ривожланиши ва нормал фаолият кўрсатиши, гормонларнинг ишлаши, асаб тўқималари ҳужайралари, жумладан, бош мия тўқималарининг тузилиши учун керакли хомашедир.

Кальций — энгил ҳазм бўлувчи маҳсулотлар: сут ва сут маҳсулотлари, тухум, ёнғок, ловия, сабзавотлар; фосфор — тухум, пишлоқ, сули ёрмаси, ловия, мевалар; темир эса гемоглабиннинг зарур таркибий қисми бўлиб, гўшт, жигар, тухум сариги, бугдой, гречиха (маржумак), олма, нок, олхўри, шафтоли, ўрик, хурмо, кишимиш узум ва ҳоказоларда учрайди.

Шуни ҳам инобатга олиш лозимки, мамлакатимиз ўрин эгаллаган жўроғи миқтада **йод моддасига** бўлган эҳтиёжини ўз вақтида қондириш жуда муҳимдир. Шу туйфайли шифокорларимиз мактаб ўқувчиларининг ўсиш ва ривожланишида ўз функциясига эга қалқонсимон безнинг барқарор ишлаши учун йод қўшилган туз истеъмол қилиш ва йодли препаратлар ичишни маслаҳат беришади. Республикамизда бу борада, яъни микронутриентлар танқислигини бартараф этиш бўйича дастур ишлаб чиқилгани давлатимиз томонидан аҳоли, хусусан, оналар ҳамда болалар саломатлигини муҳофаза қилиш, мустаҳкамлашга қаратилган юксак эътибор намуналаридан биридир. Дастурга мувофиқ, ош тузлари йодланиб, ун темир моддаси билан тўйинтирилмоқда.

Дарвоқе, бошланғич синф ўқувчилари ва ўсмирлар организмда моддалар алмашинуви жараёни катталарга нисбатан бир неча баробар фаолроқлиги боис сутсаксига 4 ёки 5 мартаба овқатланиб туриш-

лари мақсадга мувофиқ. Масалан, болаларнинг овқатланиш соатларини ота-оналар ҳамда ўқитувчилар масъуллигида кўйдагича тақсимлаш мумкин:

Уйдаги нонушта 7:30 — 8:00
«Кичик» нонушта (мактабда) 11:00 — 11:30
Тушлик (уйда) 14:00 — 14:30
Иккинчи тушлик 16:30 — 17:00
Кечки овқат 19:00 — 19:30.

Бундан маълум бўлаяптики, овқатланишлар орасидаги вақт тафовути 3—3,5 соатдан ошмаслиги лозим. Мактаб ўқувчиларининг кунлик рацонидида овқатлар калорияси кўйдагича тақсимланади: 25—30 фоиз нонуштада, 35—50 фоиз тушликда ва 5—10 фоиз кечки овқатда.

Бошланғич синф ўқувчилари кўпинча нонушта ёки тушлик вақтида овқатланишни истамай қайсарлик қилади. Шундай пайтда ота-оналар болаларини овқат ёйишга мажбурлаш мутлақо нотўғридир. Аксинча, унга сут ёки мева шарбати ичишни, олма ёйиш, мева ва сабзавотлардан тайёрланган салатларни истеъмол қилишни тақлиф этишса, нур устига нур бўлади. Айтмоқчимизки, аввал фарзандингизнинг иштаҳасини очинг. Ўқувчиларнинг иштаҳасини уларнинг мизож(темперамент)ига қараб билиш мумкин. Оғир, вазмин болаларни овқатлантириш осон, аксинча, шошқалоқ ва инжик ўғил-қизларга таом бераётганда жуда эътиборли бўлиш лозим.

Ўқувчиларни болагиданок гигиена ва тозалик қоидаларига риоя қилишга ўргатиш, орасталик ва озодаликни қадрлашнинг қандай фойдали жиҳатлари борлигини тушунтириб бориш ота-оналар ҳамда устозлар зиммасидаги тарбиячиликнинг бир бўлагидир.

Ҳа, болаларга харф ўргатиш ёки тарбиялашдан тортиб, уларни бугунги замонавий илмфан ангиликларидан, илғор технологияларни ишлатишдан хабардор этиш, бирор спорт тури билан мунтазам шугулланиришга бўлган сазй-ҳаракатлар қандай самара бериши оқилона овқатланишга нечоғли амал қилиш билан узвий боғлиқдир. Зеро, ўз вақтида, меъёрида овқатланган ва тарбия қатъий риоя қилган ўқувчининг ўқиши ҳам, ишлари ҳам доим «аъло» бўлади.

Зоҳиджон ХОЛОВ,
«Ma'rifat» мухбири
Б.РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

МАМЛАКАТИМИЗДА:

• **Сўнги ўн йилда даволаш-профилактика муассасаларини модернизация қилиш ва энг замонавий лаборатория, ташхис ва даволаш ускуналари билан жиҳозлашга 750 миллион АҚШ доллариодан ортиқ миқдорда бюджет маблағлари йўналтирилди.**

• **Амалага оширилган чора-тадбирлар натижасида 1990 йилга нисбатан ўртача умр кўриш 67 ёшдан 73 ёшгача ортди, оналар ва гўдакларнинг ўлими 3,1 ва 3,2 марта қисқарди.**

• **Агар 2005 йилда юртимизда мутлақо соғлом болалар кўрсаткичи 52,7 фоизни ташкил этган бўлса, 2010 йилда бу кўрсаткич 62,6 фоизга етди.**

• **2010 йилда 2005 йилдагига қараганда, ўқувчилар ўртасида ўткир респираторли вирусли инфекция билан касалланиш 12,8, пневмония билан касалланиш 15,5, бронхит билан касалланиш 16,2 ва сколиоз билан касалланиш 11,6 фоизга камайди.**

• **Сўнги 7 йилда спорт билан шугулланадиган 10—14 ёшли болаларнинг бўйи ўртача 2,3, қиз болаларнинг бўйи 2 сантиметрга ўсган бўлса, вазни мос равишда 2,6 ва 2,9 килограммга ошди.**

Хар куни телевизор кўрасиз. Ёнингизда фарзандларингиз. Бу ҳолатни кўпчилик оддий қабул қилади. Бироқ бутун оила аъзоларини бир жойга жамлашам экиб турган зангори экранда эртанинг эгалари келажига таҳдид ҳам бўлиши мумкинлигини унутмаслик керак. «Ma'rifat» газетасининг 2012 йил 10 ноябрь сонига эълон қилинган «Болангиз неча соат телевизор кўради?» мақоласида муаллиф ўз соҳасидан келиб чиқиб, масаланинг кўпроқ саломатлик билан боғлиқ жиҳатларига тўхталган. Биз эса айни мавзуда юртдошларимиз фикри билан қизиқдик.

ЗАНГОРИ ЭКРАН ТАҲДИДИ

— Истаймизми-йўқми, болажонлар телеканалларнинг «энг интизомли» мухлислари саналади, — дейди Бахмал туманидаги 31-умумтаълим мактаби психологи Инобат Бобобекова. — Аммо кичик томошабинларга мўлжалланган кўрсатувларни сон ва сифат жиҳатдан талаб даражасида деб бўлмайди. Шу боис улар оилада катталар билан бирга телевизор кўриб ўтираверади. Болалар информацияни кўпичина танқидий таҳлил этмасдан қабул қилишадик, турли хил кўрсатув ва фильмлар туфайли нозик қалблари жароҳатланиши ҳеч гап эмас. Ёшлар ўз олдига қўйилган мақсадлардан чалғиб, ёшига мос бўлмаган ўй-хаёллар дунёсига кириб қолиши сабаби ҳам шунда эмасми?

— Ҳозир мультипликация шунчалик ривожланганки, мультфильм фақат болаларни эмас, ҳатто катта ёшдагиларни ҳам ўзига жалб қилади, — дейди Яккасарой тумани марказий кўптармоқли поликлиникаси психоневролог Зияда Бекмухаммедова. — Лекин ҳар бир асарда — хоҳ кино бўлсин, хоҳ мультфильм — салбий ва ижобий образлар учрайди. Агар болада салбий қаҳрамонга нисбатан ён босиш сезил-

са, демек, ҳали воқеанинг моҳиятини тўлиқ англамаган. Унга вақтида тушуниртмасангиз, кўча-кўйда ўртоқлари билан муштлашишни, ўй ҳайвонларига озор беришни одат қилиши мумкин.

— Фарзандим 3-синфда ўқийди, — дейди ўй бекаси Шоира Турсунова. — Айни қизиқувчан ёшдалиги боис ҳар бир нарсани кўргиси келади. Таққиланган ишни қиламан деб тармашади. Бу мени хавотирга солади. Телевизор кўришга чеклов қўйишимиз ўзини оқламади. Ўйлай-ўйлай, кундалик вақтини режалаштиришни маъқул топдик ва унга ёшига мос кўрсатувларни саралашда ёрдам бердим. Энди ўғлим нонуштадан сўнг «Болалар дунёси» кўрсатувини кўради. Кечки соат 17:00да эса «Эртақлар — яшилликка етаклар» кўрсатувини томоша қилади. Сўнгга бироз кўчада ўйнаб келган, уйга вазибаларини бажаради.

Келажак бугундан бошланади. Шундай экан, фарзандларимизни турли салбий таъсирлардан ҳимоя қилиб, эртанги ҳаётлари пойдеворини тўғри қўйишлариغا кўмаклашайлик.

Маърифат МАВЛОНОВА,
ЎзДЖТУ талабаси

Siz nima deysiz?

Ота-боболаримиз ўқиган эски мактабда «Эти сизники, суяғи бизники» қоида-си устувор бўлган. Ёллаш ва ўзлаштиришдан орқада қолган болалар калтакланган. Бу ҳол қадимги Хитой, Ҳиндистон ва Миср мактабларида ҳам кузатишган. Қадимги Грецияда ҳарбий гимнастика машқлари жараёнида аскарларга нисбатан жисмоний куч ишлатилган. Ўша давр мактабларида дарс берадиган

да «Фалончи муаллимдан бир шапалоқ едим-у, одам бўлдим», қабилидаги гаплар ҳам қўлогимизга чалинган. Бунга зид равишда «Агар ўша муаллим мени синфдошларимнинг олдида бўр билан урмаганида, катта одам бўлардим» тарзидаги норозиликлар ҳам эшитилиб қолади.

Халқимиз педагогикасида

ТАРБИЯДА КАЛТАККА ЎРИН БОРМИ?

Ўқитувчилар диласкаллар деб, ўғил болаларни мактабга бошлаб борувчилар эса педагоглар деб аталган. Қадимги Украинада болани калтаклаб тарбиялашга руҳсат этилган. Калтаклаш деганда хивич, қамчин ёки таёқ билан дўппослаш эмас, балки думба ва елкага енгилгина кўл билан уриш назарда тутилган. Чех педагогларидан бири Я.А.Коменский ўқишдан орқада қолган болани калтаклашга қатъий қарши чиқди. Аммо ўқувчи номақбул ҳаракат қилса, енгилгина калтаклаш зарурлигини ҳам инкор қилмаган. Демак, педагогни, ота-онани қийин аҳволга соладиган, ташвишга қўядиган болани калтаклаш керакми-йўқми, деган савол, аслида, азалий жумбоқ! Норасмий катта-кичик давралар-

бола шахсига ниҳоятда ҳурмат билан қаралади. «Болалигим — пошпоилигим» дея фарзандларимизга мамнун боқамиз. Мабоодо айрим қилиқлари билан асабимизга теғса, кўл кўтарганимизни сезмай қоламиз. «Урсанг эти, сўксанг бети қотати», деганларидек, кўпчилик болани калтаклашнинг оқибати яхшилик билан тугамаслигини эътироф этади.

Гапга кирмаган, безорилик қилган, дарсдан қочган, ўзлаштира олмаётган болани калтаксиз тарбиялашнинг усуллари борлигини кўпчилик ҳамкасбларимиз эътироф этишади. Сиз бу масалага қандай қарайсиз, азиз ҳамкасб?

Ҳабибулло
АБДУКАРИМОВ,
Гулистон давлат
университети доценти,
педагогика фанлари
номзоди

ДИЛХИРАЛИК

Автобус бекати гавжум. Кимдир ишга, яна кимдир ўқишга шошилган. «Мода»га мос, ўта «замонавий» кийинган 16-17 ёшлардаги икки қиз одамлар орасида кўзга тез ташланади. Улардан бири елкаси очик кофта ва тор шим, иккинчиси тиззасидан баланд юбка ва қорнига етар-етмас кофта кийгани етмаганидек, сочларини малла рангга бўяб олишганди. Тўғри, оқу қорани тўлиқ идрок этмаган эрка қизалоқлар кўнгли туссаган либосини сотиб олгандир. Аммо ота-оналар фарзандининг шунчалар очик-сочик кийиниб, жамоат жойларида кишиларда нотўғри таассурот уйғотишига нега шунчалар бефарқ? Кўп ўтмай, қизлардан бири телефонда суҳбатлаша бошлади.

— Қандайсиз, Илҳом ака! Қачон келасиз?

— ...

— Майли, айтган жойингизга дугонам билан бораман.

— ...

— Фақат кетиб қолманг-а. Сизга бир «сюрприз»им бор, азизим.

Унинг гапларини ёнидаги дугонаси

ҳирингланганча тасдиқлаб турарди. Шу пайт бекатга автобус келиб тўхтади ва йўловчилар қатори қизлар

ҳам чиқишди. Улар транспортда ҳам ўзларини маданиятсиз тутишарди. Баланд овоздаги суҳбатларидан шунингдек, ўзларига ўхшаган йигитлар билан шаҳар марказидаги истироҳат боғида учрашиб юраркан. Қизлар қайсидир лицей ёки коллеж ўқувчилари эканини ҳам пайқадим. Уларнинг дарсга ўз вақтида бормаслигининг сабаби нимада, деган ўринли савол туғилади. Катталарнинг лоқайдлигими ёки ўқитувчиларнинг эътиборсизлиги?

Йўловчилар сийрақлашган, улар билан суҳбатлашишга қарор қилдим.

— Қизим, қаерда ўқийсиз?

— Сизга нима, биз билан нима ишингиз бор, хола, — деди бири лабини буриб.

Бундай кескин жавобни кутмагандим. Дилим бироз ранжиса-да, бошқа

лом-мим демадим. Қизлардан бири қўл телефонида кимдир ҳақоратлагани ҳаммасидан ошиб тушди. Бу хунук манзарани кўрган ва беҳаё сўзларни, ҳақоратларни эшитган ҳар қандай одамнинг дили сиеҳ бўлиб, юраги озорланади. Уларнинг хатти-ҳаракатини кузатиб турган йўловчилар салбий фикр билдириб, ўзаро пичирлашарди.

Ҳали ўн гулидан бир гули

очилмаган, келгусида билим масканини тугатиб, яхши касб эгаси, файли хонадон

бекаси бўлгулик қизларни ҳаёсизлик ва ахлоқсизлик ўз домига тортгани ачинарли. Қиз бола авлодлар давомчиси экан, уни оилавий ҳаётга тайёрлаш, соғлом турмуш тарзига ўргатиш, қисқача айтганда, ҳар жиҳатдан тўқис қилиб тарбиялашга нафақат ота-она ёки ўқитувчилар, балки бarchамиз тенг масъулмиз. Бунинг учун таълим-тарбия масканларида тез-тез «Қизлар мактиси», турли мавзудаги давра суҳбатлари ташкил қилиб, ўрнак олишга арзигулик инсонларни тақлиф этиш масъадга мувофиқ. Ёшларнинг кийиниши, ўзини тутиши, сўзлашув маданиятига риоя қилишини жамоатчилик назоратига олиш жуда муҳим.

Раъно РАББИМОВА,
Навоий вилояти «Зиёкор садаси»
газетаси масъул котиби

ОЛОВДАН АЪЛО — БОШИНГГА БАЛО

Матох курсин-а!..

Яқинда шаҳарлик бир дугонам қизини узатмоқчилигини айтиб, қилган сарполарини кўрсатди. Кўша-кўша кийим-кечаклар, ёзлик ва қишлоқ либослар... Ҳаммаси чет элники. — Ҳозирги шароитда шунча нарсалар кўплик қилмайдими? — дедим дугонамга ҳайратимни яшириб.

— Биттаю битта қизим, қиламан-да! — деди у мағрурланиб.

— Ахир, қаторда ўғилларингиз бор-ку, барчасига еткази олармикансиз булардан? — дедим ачинганман.

— Вой ўртоқжон, ташвиш қилмай қўяверинг, ҳўжайиним бир-икки марта хорижга бориб келсалар, бас.

Мен бошқа оғиз очмадим (фойдаси йўқлигини билдим, чунки матоҳлар унинг қизини қамаштириб қўйганди). Тўй даб-дабали ўтди. Тогора-лаганларнинг сон-саногини йўқ эди...

Тўрт-беш ой дугонамдан ҳабар ололмадим. Эшитишимча, қизи икки-уч ой турмуш қилиб, уйига қайтиб келибди. Жанжал арзимас матоҳлар устидан чиққан... Минг афсу! Ҳаётда бундай ҳолатлар тез-тез учраб турибди. Бунга сабаб фарзандларимиз бахтини сепу зар билан ўлчаётганимиз эмасми?

Қочоқлар қисмати

Мен Ҳ. исмли қизни танирдим. Уни бир йигит жудаям севиб қолди. Аммо қизнинг ота-онаси совчиларга: «Қизим ҳали

ёш — коллежга энди кирди, ўқишини битириб олсин. Турмуш қуриш қочмайди», дея рад жавобини беришди.

Бир ҳафта ўтар-ўтмас, ошшиқ йигит қиз билан тил бириктириб, узоқ юртга қочиб кетди. Қизнинг ота-онаси тилини тишлаб қолаверди. Бир йил ўтган, севишганлар фарзандли бўлиб, уйга қайтишди. Боши эгилган ҳар икки оила урф-одатимизга кўра «келин-куёв» учун тўй қилиб, эл олдига дас-

Turmush chorrahalarida

турхон ёздилар. «На- чора, тақдир шу экан-да!» — ўзларини овуттишди улар.

Шундай қилиб, ёшларнинг ҳаёти ўз ўзанига тушиб олди. Яна бир йил ўтар-ўтмас, иккинчи фарзанд ҳам дунёга келди. Бироқ йигитнинг топиш-тутишида барака бўлмади. Турмушда турли синовлар, майда муаммолар учрай бошлади. Жувон эса «шунга турмушга қичмай, мен аҳмоқ», дея ўзидан нолирди. Кунлар ўтиб, у ҳам эрига ёқмай қола бошлади.

— Икки фарзандим билан энди қаёққа бораман?! — зорланиб йиғларди аёл.

— Ота-онангникига элтиб қўяман! — тўнғиллайди йигит.

— Қайси юзим билан бораман энди. Сизнинг «оҳ-воҳ»ларингизга ишониб, ўзга юртларда тентирадим, ота-онанинг юзини ерга қаратдим, шу-

ларни эсламайсизми? Икки гўдакнинг ҳўрмати йўқми? Ота-онам, эл-юрт олдига нима деган одам бўлдим-а?

Оху зорлар йигитнинг қўлогига кирмасди... Аёлини болалари билан ота-онасиникига ташлаб кетди!

Қариялар муносабати...

Шундай воқеаларни кўрган-да ўйланиб қоларкансиз. Наҳотки, ишқ-муҳаббат ўткинчи бўлса? Шунга айтиладилар-да:

«Ишқ-муҳаббат оловдан аъло, совиқ қолса, бошингга бало!» деб.

— Бизнинг давримизда ёшларнинг учрашувлари бўлмас эди, «ўлдим-қудим», «Ойни олиб берайми?» деган сўзларни эшитмас эдик. Келин куёвни чимилдикда кўрар, шундай бўлса ҳам, бир-бирига ҳўрмати баланд, оиласи мустаҳкам бўларди, — дейди ҳамқишлоғим, меҳнат фахрийси Муҳаббат ая.

— Қари билганини пари билмас, — дейди Раҳима хола. — Кексаларнинг икки ёшни қўшқанот қилишдан аввал етти ажлодини суриштиришида ҳам катта маъно бор. Бунга амал қилинса, ёмон бўлмайди.

Ҳа, аслар оша яшаётган урф-одатларимиз замирида улўғ ҳикмат яширин. Бунга ота-оналар, айнақса, ёшларига ўйлаб кўришса, яхши бўларди.

Тўхтаҳон РАҲИМОВА,
фахрий педагог

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти тамаки чекишни XX асрнинг бабоси деб номлаб, катта ёшдагилар орасидаги ҳар ўт ўлимдан биттаси тамакидан заҳарланиш туфайли рўй беришини маълум қилди. Шу боис, дунё ҳамжамиятида бу иллатдан қутулишга кўпчилик ҳисоб қилиш мақсадида чекишга қарши иккита халқаро кўн шишонланади. Биринчиси 31 май кўни шишонланадиган Халқаро тамакисиз кўн бўлса, иккинчиси ҳар йили ноябрь ойининг учинчи пайшанбасида ўтказиладиган Чекишдан воз кечин халқаро кўни ҳисобланади.

Дастлабки сана Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан 1988 йили жорий қилинган. 1977 йили эса Америка онкологияга қарши жамияти Чекишдан воз кечин кўнини шишонлаш аянбага айлантириш ташаббуси билан чиққан ва тамаки қарамлигига қарши курашни кенг қўламда бошлаб берган.

тик завқ олиш мақсадида, дея изохлашдади. Айрим ёшларнинг фикрича, чекиш тенгдошларига яқинлашиш, янги танишларга орттириш ва улар билан мулоқотда бўлиш учун яхши восита ҳисобланар экан.

Олимларнинг аниқлашича, чекимайдиганларга нисбатан кашандалар ўртасидаги ўлим кўрсаткичи 20 фоизга кўп. Ачинарлиси, кўпчилик чекишнинг соғлиққа қанчалик зарар келтиришини билиб туриб ҳам, ундан қутулиш учун камдан-кам ҳолатда ҳаракат қилмоқда. Шу ўринда таъкидлаш лозимки, никотинга қарамлик наркотик моддаларга қарамликка тенглаштирилади.

Океанортидаги Онкологияга қарши жамият мутахассиси Жон Сеффрин чекиш соғлом аҳоли учун инсоният тарихидаги энг катта офат, тамаки маҳсулотларининг тарқатувчилари эса жиноятчилардан фарқ қилмайди, дейди. Унинг мазкур хулосага келгани бежиз эмас. Яқинда Швейцарияда ўтган Онкология бўйича жаҳон форумида агар давлатлар тамаки саноатига маълум чек-

лом генофондни шакллантириш йўлида қатор ишлар амалга оширилади. Хусусан, бир неча йил аввал қатор давлатларда тамаки маҳсулотлари истеъмолчига қарши курашнинг амалий усули сифатида нархнини ўта қимматлаштириш тақлиф этилганди. Мазкур қонун-қоида амалда қўлланила бошлаган, ҳақиқатан ҳам, самарали экани тасдиқланди: тамаки маҳсулотларининг нархнини ошириш чекувчилар сони камайишига олиб келди.

Мамлакатимизда эса Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан 2011 йил 27 июнда қабул қилинган, Сенат томонидан 2011 йил 26 августда маъқулланган «Алкоголь ва тамаки маҳсулотларининг тарқатилиши ҳамда истеъмол қилинишини чеклаш тўғрисида»ги қонунга мувофиқ, алкоголь ва тамаки маҳсулотларини реклама қилишга йўл қўйилмайди. Бу маҳсулотлар реализация қилинадиган жойларда йигирма ёшга тўлмаган шахсларга сотилмаслиги, алкоголь ва тамаки маҳсулотларининг инсон соғлиғига сал-

Шу ўринда чекишни ёқимли деб ўйлайдиганларга яна бир қарра эслатиб ўтишни жоиз топдик: бу иллатнинг қўллаб салбий ҳолатлари бор. Чекиш жиддий, баъзан ўлим билан тугайдиган касалликларнинг келиб чиқишига сабаб бўлади. Мутахассислар тадқиқотларидан маълум: тамаки маҳсулотлари ўпка саратонининг келиб чиқиши ва унинг ривожланишига омил бўлиши билан бирга, уларнинг тутуни инсон организмга салбий таъсир кўрсатади. Хавотирли томони, тамаки тутуни нафақат чекувчиларнинг, балки уларнинг атрофидан ўтирган, тамаки тутуни билан нафас олаётган чекмайдиган кишилар соғлиғига ҳам салбий таъсир кўрсатади.

Афина университети, Греция саратонга қарши жамияти ва океанортидаги Харвард соғлиқни сақлаш институти тадқиқотчилари чекувчининг ёнида 20 дақиқа бўлишининг ўзи пассив чекиш шаклини келтириб чиқариб, инсон соғлиғига зарар етказишини аниқлашди. «Meddaily» мана-

Sharh

Лекин одамларга мазкур зарарли иллатнинг салбий ҳолатларини бот-бот кўрсатиб бериш, уларни соғлом турмуш тарзига қўнқитириш сайёраимиз аҳолиси саломатлиги йўлида қайғураётган ташкилотларнинг асосий фаолияти йўналиши бўлиб қолаверади. Шундай йўналишда иш олиб бораётган Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг берган маълумотларига қараганда, дунёда ўпка саратони билан боғлиқ ўлимларнинг 90 фоизи, сурункали бронхит билан боғлиқ ўлимларнинг 75 фоизи, ишемик юрак касалиги билан боғлиқ ўлимларнинг 25 фоизи тамаки чекиш оқибатида келиб чиқади. Бундан ташқари, сайёраимизда ҳар ўн сонияда бир ашаддий кашанда ҳаётдан кўз юмади. Ташкилот мутахассисларининг илмий фаразига кўра, вазият шу тарика давом этса, 2020 йилга бориб, бундай аянчли ҳолат ҳар ўн сонияда содир бўлиши мумкин.

ЧЕКИШДАН ҚУТУЛИШ МУМКИН(МИ?)

Бу ташаббус жамоатчилик томонидан қўллаб-қувватланиб, ушбу кун ҳар йили ноябрь ойининг учинчи пайшанбасида нишонланиши оdatта қирди. Тамаки қарамлиги ва никотин қабул қилишни камайитиришга қаратилган митинг, намойиш, конференция ва бошқа турдаги тадбирларни ўтказиш аянба тусини олди.

Айтиш зарурки, никотин қарамлигига қарши кураш борасида ушбу кун жорий қилингунига қадар ҳам дунёнинг турли давлатларида қатор чекловлар мавжуд эди. Масалан, Швецияда жамоат жойларида чекиш ман қилинган. Фирма ва ташкилотлар эса ҳодимларни ишга қабул қилишда тўдрилидиган анкеталарга қаттиқ талаб қўйган: номзод зарарли одатлардан холи бўлиши лозим. Акс ҳолда ишга қабул қилишни рад этиш учун чекиш етарли сабаб бўла олади. Шунингдек, океанорти мамлакатларида ўткир ва филътрланмаган тамаки маҳсулотларини ишлаб чиқариш тақиқланган.

Халқаро чекишдан воз кечин кўнини ўтказишдан асосий мақсад — тамакига қарамлиқнинг тарқалишини камайитириш, аҳолининг барча қатламлари ва мутахассис шифокорларни тамаки чекишга қарши курашга жалб этиш, чекишнинг олдини олиш ва унинг инсон организмига зарарли таъсири ҳақида жамиятнинг хабардор қилишга йўналтирилган.

Ҳеч кимга сир эмас, кўпчилик чекишни катталарга тақлид қилиб, ўзларини баалоғатга етган, ота-оналари каби «катта» бўлиб қолгандек сезиш учун ўсмирлик пайтиданоқ бошлайди. Шу тариха чекиш уларнинг доимий одатига айланиб боради ва тамакисиз ҳаёт зерикарли, деган ақидага кўр-кўрона ишончи қолади. «Нега кекасиз?» деган саволга баъзи кашандалар ўйлаш, ҳавл суриш, ўзини енгил хис қилиш учун, деб жавоб қайтарса, айримлар эсте-

ловлар қўймаса, шу асрнинг ўзидаёқ чекиш 1 миллиардгача инсоннинг ҳаётига зомин бўлиши мумкинлиги маълум қилинди. Шундан келиб чиққан ҳолда мутахассислар чекишга қарши кураш усуллари доирасини кескин равишда кенгайтириш — тамаки маҳсулотлари нархнини ошириш, рекламасини камайитириш ёки йирик тамаки компанияларнинг трансмиллий даромадларига солиқ солишни тавсия этишмоқда.

Олимларнинг изланишлари чекишга ружу қўйганларнинг ярмидан қўпига бу иллат онкологик касалликлар шаклида улкан зарар етказиши мумкинлигини кўрсатди. Шунга қарамай, дунё микёсида ҳар йили чекувчилар сони 30 миллионга ошиб бормоқда.

«Ienta.ru» сайтининг маълумотига кўра, бугун Россия никотин истеъмол қилувчилар сонининг кўпчилиги жихатидан жаҳонда «пешқадамлик» қилмоқда. Шу билан бирга, бу ерда тамаки маҳсулотларининг нархи бошқа давлатларга қараганда арзонроқ. Яна баъзи статистик маълумотларга қараганда, мамлакатда ҳар ўн та аёлдан бири тамаки чекади, 50—60 фоиз эркак эса ашаддий кашанда. Соғлиқни сақлаш ташкилотларининг бу борада олиб бораётган сай-ҳаракатларига қарамастан, чекишни ташлаган кишиларнинг сони камаймаяпти. Уларни чекиш туфайли келиб чиқадиган оғир касалликлар, ҳатто, ўлим хавфи ҳам бу йўлдан қайтара олмапти. Чекиш туфайли нобуд бўлаётган инсонлар сони йилдан-йилга ортиб бормоқда. Эътиборлиси, мазкур рақамлар ОИТС, йўлда содир бўладиган турли бахтсиз ҳодисалар ёки оғир наркотикларни истеъмол қилиш сабабли юз бораётган ўлим кўрсаткичидан ҳам юқорилиги аниқланган.

Қўллаб ривожланган мамлакатларда бугунга келиб, тамаки маҳсулотлари истеъмолчини камайитириш ва унинг олдини олиш, шу йўл билан соғлом миллатни сақлаб қолиш, со-

бий таъсири тўғрисидаги оғохлантирувчи ёзув жойлаштирилган бўлиши керак.

Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, корхоналар, муассасалар ва ташкилотлар ўз ваколатлари доирасида алкоголь ва тамаки маҳсулотларининг тарқатилиши ҳамда истеъмол қилинишини чеклаш, уларнинг салбий таъсири профилактикаси соҳасидаги давлат дастурлари, ҳудудий ва бошқа дастурларнинг бажарилиши устидан жамоатчилик назоратини амалга оширади. Қолаверса, аҳоли, аввало, ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилишга ҳамда алкоголь ва тамаки маҳсулотларини истеъмол қилишнинг зарари тўғрисидаги билимларни ёйишга қаратилган профилактика тадбирларини амалга оширади.

Аҳамиятлиси, алкоголь ва тамаки маҳсулотларини реализация қилишга доир чекловлар мавжуд бўлиб, хусусан, таълим, спорт муассасалари ва диний муассасаларга беш юз метрдан кам радиусда жойлашган савдо объектларида сотилишига йўл қўйилмайди.

Ижтимоий тадқиқотлар олиб боровчи мутахассисларнинг таъкидлашича, бугун дунё бўйича ҳар йили жуда катта маблағ чекишнинг инсон соғлиғига зарарини тушунтириш, ундан қутулишнинг янги усуллари ишлаб чиқиш ва мавжудлари ҳақида аҳолини хабардор қилишга сарф этилади. Аммо, шу билан бирга, тамаки саноати ҳам ўз маҳсулотининг янада кўпроқ, қимматроқ ва мунтазам сотилиши учун миллионлаб маблағларни аямаяпти. Бир томонда оммавий равишда чекишни ташлашга даъват янграса, иккинчи тарафда эса кашандалик тарғиб этилса, бундай вазиятда қандай қилиб муаммо барҳам топиши мумкин?! Тамаки маҳсулотларини ишлаб чиқиш ва уларни сотишдан мўмайгина даромад қўраётган йирик компаниялар ва корхоналар эгаларини мазкур савол қийнамаётгани аниқ.

сида берилишича, мазкур ҳолат 15 нафар кўнгилли иштирок этган тажрибада кузатилди. Улар белгиланган вақтда чекувчилар даврасида бўлган, сўнгра уларнинг нафас олиш ҳолати баҳоланган. Шу қисқа муддат ичида ҳам қатнашчиларнинг нафас олиши қийинлашгани қайд этилган.

Чекувчиларнинг ташқи кўриниши ҳақида ҳам бир талай салбий фактларни келтириш мумкин. Масалан, аёл кашандалар юзининг териси чекмай-диганларникига қараганда тез қариydi, ўз латофатини йўқотди. Айниқса, ҳомиладор аёлларга чекиш қатъиян ман этилади. Зеро, у боланинг ривожланиши ва кўрак сути сифатида жиддий зарар кўрсатади.

Айрим фактларга эътибор қаратсак, «Британия тиббиёт журнали»да берилишича, 40 ёшда чекишни тўхтатган аёллар ўз умрини камда 10 йилга узайтирган бўлар экан. Мамлакат олимлари ўтказган тадқиқотда 30—40 ёшлар оралиғида чекишни ташлаган аёллар 97 фоизга бевақт ўлимнинг олдини олиши аниқланди. Бунинг боиси эса 40 ёшдан сўнг зарарли одат сабабли чекувчиларнинг бошқаларга нисбатан турли касалликларга чалиниши 10 баробар кўпроқ бўлишида экан.

Инсоният чекишдан бутунлай қутула оладими ёки йўқми, бу фақатгина умумий сай-ҳаракатлар натижасига боғлиқ.

Шифокорларнинг таъкидлашича, чекишнинг оқибати жуда оғир бўлиб, авваламбор, саратон ва юрак-қон касалликларини келтириб чиқаради. Айрим шифокорлар кашандаликни ўз жонига қасд қилиш билан тенглаштириб, фақат узоқ вақт давом этадиган суицид деб эътироф этишади.

Мутахассис-шифокорлар бу борада амалиётда қўлланиладиган бир неча тавсияларни беради. Тамакидан мутлақо халос бўлишни истаганлар аниқ бир кўнни белгилаб, шу муддат ичида кундалик чекиладиган тамакилар сонини қисқартириб бориши энг самарали усул деб ҳисобланади. Масалан, бир кунда ўн та сигарета чекадиган киши ҳар кўнни биттага камайитириб бориши ҳамда ҳар бир чекилаётган тамакини охирига етказмасдан йўлғига борганда чекишни тўхтатиб, қолдигини ташлаб юборишни маслаҳат беришади. Аммо бу усуллар ҳаммада ҳам яхши самара бермавермайди. Мақсадга эришиш учун, аввало, инсон ўзини руҳан тайёрлаши лозим. Чекишни бутунлай ташлаш, унга умуман қайтмаслик бора-сизда қатъий аҳди ва ишончига эга бўлганлар эса ҳеч қандай тайёргарликсиз ҳам бирданига мазкур зарарли одатни тарк этиши мумкин экан.

Сурайё СИРОЖИДДИНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

МАЙЯЛАРНИ КЎРҒОҚЧИЛИК НОБУД ЭТГАН

300—1000 йиллар оралиғида бугунги Мексика ва Марказий Американинг катта қисмини эгаллаган майя қабиалари классик цивилизациясининг қисқа муддатда барҳам топиши кўп йиллардан бери археологларни ўйлантириб келади. Шу кунгача мураккаб кун ҳисоби тизими (календарь) ва ажойиб пирамидаларни яратган җамият нима сабабдан 800—1000 йилларда таназзулга учраганига ҳамоно аниқ изоҳ йўқ эди. Лекин АҚШдаги Пенсильвания штати университети олимлари бунга асосли изоҳ топилишини таъкидлашмоқда, деб ёзади «Илм-фан» («Science») журнали.

Мутахассислар мазкур ҳолатнинг асосий «сабабчи»си

сифатида иқлим ўзгариши, деган қарашни анчадан бери илгари суриб келишайотган-ди, охириги тадқиқот эса бунинча бир қарра исботлади. Белиз давлати жанубидаги горларнинг биридан олинган сталагмит (минерал ҳосила) намунаси ва археологик маълумотлар таҳлили майялар қутилимаган ёғингарчиликларга дуч келганини кўрсатди.

— Биз мураккаб тарихий давр ҳақида гапираяпмиз ва у билан боғлиқ кўп жиҳатлар бизга маълум эмас, — деди Пенсильвания штати университети климатшунос олими Дуглас Кеннет. — Изланишлар мазкур даврда иқлимга мос бўлмаган кучли ёмғирлар бўлгани ва бу 330—660 йиллар оралиғидаги демографик портлашга олиб келганини кўрсатди. Шундан сўнг кўплаб тарихий ҳайкалларда акс этган сиёсий бекардорлик даври билан бир пайтда кузатилган узоқ қурғоқчилик бўлган. 820—870 йилларда қурғоқчиликдан олдинги даврга нисбатан 40 фоиз кам ёғингарчилик кузатилган. Айнан шу даврда майяларнинг классик даври низоҳси бошланиб, шаҳарлар бўшаб қолган ва қурилишлар тўхтаган.

Таъкидланишича, баъзида шароитлар нисбатан яхшиланганида одамлар шаҳарларга қайтиб, илгариги ҳашаматини қайтармоқчи бўлган, лекин 1020—1100 йилларда қурғоқчилик ўзининг икки мингйиллик чўққисига етган. Йирик сиёсий бирлашмаларнинг инқирози муқаррар бўлиб, XII—XIII асрларга келиб, гуркираган цивилизациядан фақатгина майда-майда қишлоқ ҳўжалиги җамоатлари қолган.

ТОШ АСРИ ТЕХНОЛОГИЯСИ БАРДАВОМЛИГИ

Африка жанубидаги горларнинг бирида халқаро антропологлар гуруҳи шу пайтгача маълум бўлмаган, салкам 11 минг йил давомида сақланиб қолган тош асри технологияси бўйича яратилган қуролларни топишга муваффақ бўлишди. Мавзуга оид мақола «Табиат» («Nature») журналида берилди.

Тош қуроллар Пиннакл Пойнт номли бурун ёнидаги гордан топилган. Олимлар бу ерда ўроқсимон шаклдаги тигларни топишган. Таҳминларга кўра, улар найза улоқтирувчи қурил-

маснинг ташкилий қисми бўлган. Топилмалар тупроғи таҳлили горда яшовчилар мазкур тигларни 71 минг йил илгари ясаганини кўрсатди. Бу эса улар бугунга қадар маълум бўлган энг қадимий шундай қуроллардан ҳам бир неча минг ёшга «кек-сароқ», деганидир. Пиннакл Пойнт худудида аниқланган топилмаларнинг энг янгилари эса бундан 60 минг йил илгари яратилган, дейишмоқда мутахассислар.

Антропологлар эътибор қаратган бир муҳим жиҳат бор: шунча давр мобайнида мазкур турдаги қуролларни яратиш технологияси сақланиб қолган. Уларнинг фикрича, ушбу мураккаб технология асосида қуролларни ясаш учун улкан маҳорат ва материалга тўғри термик ишлов бериш талаб этилган.

Наргиза РУСТАМБЕКОВА тайёрлади.

ЮНЕСКО ҳимоясидаги табиий қўриқхона ҳисобланган Галапагос архипелагида ниҳоят даражада кўпайиб кетган, бу ердаги ноёб қушлар ва судралиб юрувчиларга хавф туғдираётган кемирувчиларни йўқ қилиш мақсадида Эквадор расмий вакиллари буйруғига биноан ҳаводан заҳарли моддалар сепиш жараёни бошланиб, худудга жами 22 тонна модда тарқатилиши маълум қилинмоқда.

Мюнхен (Германия) шимолидаги станцияда содир бўлган ноҳуш ҳодиса сабаб шаҳар ва унинг атроф худудидаги 450 мингдан ортиқ хонадон оммавий равишда электр таъминотисиз қолиб, носоз светофорлар туфайли җамоат транспорти ва минглаб одамлар фойдаланадиган электр поездлари ҳаракати ҳам сустлашган.

Океанортидаги Техас штатида тезкор йўловчилар поезди 20 нафардан ортиқ фахрийлар ҳаракатланаётган платформа билан тўқнашиб кетиши оқибатида 4 нафар инсон ҳаётдан кўз юмган, 17 нафари жароҳат олиб, улардан 10 кишининг ахволи мутахассислар томонидан оғир дея баҳоланмоқда.

Реклама • Эълонлар • Реклама • Эълонлар • Реклама • Эълонлар • Реклама • Эълонлар • Реклама • Эълонлар • Реклама • Эълонлар

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий Университети бўш (вакант) ўринларга доцент, катта ўқитувчи, ўқитувчи лавозимларига

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Зоология ва ихтиология; ботаника, ўсимликлар физиологияси ва экология кафедралари доцентлигига.

Ҳамширалар тайёрлов бўлими; жисмоний тарбия кафедралари катта ўқитувчилигига.

Ҳамширалар тайёрлов бўлими; табиий йўналишлар бўйича чет тиллар; ижтимоий-гуманитар йўналишлар бўйича чет тиллар кафедралари ўқитувчилигига.

Танловда қатнашиш учун қуйидаги ҳужжатлар тақдим этилиши лозим:

- 1.Ректор номига ариза;
- 2.Ишловчининг шахсий варақаси;
- 3.Маълумоти, илмий даража, илмий унвони ҳақидаги диплом нусхалари;
- 4.Паспорт нусхаси;
- 5.Илмий ишлар рўйхати (факультет илмий котиби томонидан тасдиқланган ҳолда);
- 6.Малака ошириш тўғрисидаги гувоҳнома нусхаси.

Ҳужжатлар эълон чиққан кундан бошлаб 1 ой муддатда қабул қилинади.

Манзилгоҳ: Тошкент-174, Талабалар шаҳарчаси, ЎЗМУ, кадрлар бўлими. Тел: 246-03-92

Халқ таълими вазирлиги 2013—2014 ўқув йили учун дарсликлар ва ўқув-методик комплексларни ишлаб чиқиш учун муаллифлар таркибини танлаб олиш бўйича

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Танловга қуйидаги дарслик ва ўқув-методик комплекслар киритилган:

T/p	Дарсликлар номи	Таълим тили
6-синф		
1.	Русский язык	Таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун
7-синф		
2.	Русский язык	Таълим ўзбек ва қардош тилларда олиб бориладиган мактаблар учун

Танлов Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонунчилиги ҳамда Халқ таълими вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган тартиб-қоидалар асосида ўтказилади.

Танловда таълим муассасалари учун ўқув адабиётлари яратиш тажрибасига ҳамда ушбу фан йўналиши бўйича тегишли олий маълумотга эга бўлган жисмоний шахслар, кадрлар салоҳиятига эга илмий ва ўқув ташкилотлари қатнашиши мумкин. Танловда қатнашиш истагини билдирган жисмоний шахслар, яъни олимлар, методистлар, ўқитувчилар ва ташкилотлар тенг ҳуқуқли иштирокчи ҳисобланадилар.

Танловда иштирок этиш истагини билдирган қатнашчилар танлов асосида янги яратилиши зарур бўлган дарслик ва ўқув методик комплекслар концепцияси 0,5 босма табоқча, ўқув адабиётларининг режа-проекти (бўлимлар ва мавзулар мазмунининг тезисли баёни, 1 босма табоқча) ва дарслик ва ўқув-методик қўлланманинг белгиланган битта бобининг намуна матнини танлов комиссиясига 2012 йил 18 декабрь куни Тошкент вақти билан соат 14.00га қадар топширишлари лозим.

Танловда қатнашиш истаги бўлган шахслар танлов ҳужжатларини 2012 йилнинг 19 ноябридан бошлаб ҳар куни (шанба ва яшанба кунларидан ташқари) Тошкент вақти билан соат 10:00дан 18:00гача қуйида кўрсатилган манзилдан олишлари мумкин. Танлов ҳужжатлари иштирокчиларга бепул берилади.

Танлов таклифлари 2012 йил 18 декабрь куни соат 15.00да қуйида келтирилган манзилда барча иштирокчилар вакиллари иштирокида очилади. Танлов таклифлари очилган кундан бошлаб 90 кун ичида амалда бўлади.

Танловда қатнашиш истагини билдирган барча иштирокчилар қуйидаги манзилдан қўшимча маълумот олишлари мумкин:

Тошкент ш. Фуркат кўчаси, 174, Республика таълим маркази. Мурожаат учун телефон: 227-04-12; 245-18-50

Гурунг

Ўзбек халқининг қадимий тарихи, буюк маданияти бор; дунёда донг қозонган халқларнинг адабиётлари билан тенг мумтоз адабиёти бор. «Ўз замонининг малик ул-каломи» (Навоий), яъни сўз подшоши Мавлоно Лутфийнинг теран тиниқ шеърлари, «Сўз мулкининг Соҳибқирони» (Хусайн Бойқаро) Алишер Навоийнинг муаззам ижодий мероси, Яссавий, Сайфи Саройи, Атойи, Бобур, Машраб, Огаҳий сингари яна қанчадан-қанча улуг шоиру адибларимиз, тарихий эссе-романлар деб аташ мумкин бўлган асарлар битган улуг муаррихларимиз — Наршахий, Яздий, Шомий, Натанзий, Мирхонд, Хондамир, Мирзо Хайдар, Абулғозий, Ҳофиз Таниш Бухорий, Ҳакимхон каби сиймоларнинг ижодий мерослари халқимизнинг бебаҳо бойлигидир. Бу боқий маънавий хазина янги авлод тарбиясида қудратли воситадир. Ёшларни ана шу қадриятларимиздан баҳраманд этмасдан, уларни тарихий хотира асосида тарбияламасдан мамлакатимиз-

нинг суянч тоғлари — ШАХСларни камол топтириш мумкин эмас. Юртбошимиз бу ҳақда тақрор-тақрор уқтириб келмоқда.

Шу ўринда бир тарихий ҳодисани таъкидлаб ўтиш лозим. Гап шундаки, халқимиз фарзандлари ўз миллий адабиётимизгагина эмас, балки бошқа тилларда ҳам буюк асарлар ёзиб, жаҳон адабиётига бекиёс хисса қўшганлар. Биз бунда шахри-сабзлик Амир Хусрав Дехлавий, Мирзо Абдулқодир Бедил, келиб чиқиши асли хоразмлик Жалолиддин Румийнинг форсий, самарқандлик Мирзо Ғолибнинг урду тилларида яратган асарларини назарда тутмоқдамиз. Газетамизда бу улуг зотлар ижодидан ҳам намуналарни ёритиб борамиз.

Биз янги — «Хазина» рукнини ташкил этар эканмиз, бу руқни остида бой адабий, ахлоқий, тарихий меросимиз билан «Ma'rifat» ўқувчиларини изчил таништириб боришни мақсад қилдик.

Махмуд САЪДИЙ

Хусайн Воиз КОШИФИЙ

КИМ БИЛАН ДЎСТЛАШИШ КЕРАК

Дўстликдан бирон манфаат кўзламайдиган ва беш хусусиятга эга бўлган киши билан дўстлашиш керак.

Биринчи: дўст ақлли бўлиши керак. Зеро, ақлсизлик яхшилик белгиси эмас. Донолар: «Ақлсиз дўстдан ақли душман яхши», деганлар.

Иккинчи: дўст хушфеъл бўлиши лозим, чунки бадхоҳлар билан тил топишмиш қийин. Учинчи: дўст бадфеъл бўлмаслиги лозим.

Тўртинчи: у бегараз бўлиши дарҳор.

Бешинчи: дўст алдоқчи, рикор, қаллоб бўлмаслиги керак, чунки бундайларнинг дўстлигига ишониб бўлмайди.

Агар сен ҳақиқий дўст топсанг, қуйдагиларга амал қил:

Дўстингдан ҳеч нарсани аяма.

Унинг сирларини қалбингда сақла, ҳеч кимга ошкор қилма.

Одамлардан унинг нуқсонларини яшир, камчиликларини фақат ўзига айт, токи уларни тузатсин.

Унинг гапларига диққат билан қулоқ тут.

Ундан аччиқланма, гапларидан нуқсон излама.

Дўстинга ҳурмат билан муносабатда бўл.

Унинг хушфеъллиги учун миннатдорлик изҳор эт.

Дўстиннинг ўзи йўқлигида уни доимо яхши сўз билан эсла.

Агар дўстинга бирор нарсани ўргатмоқчи бўлсанг, бунга эҳтиёткорлик ва самимийлик билан амалга ошир.

Унинг айбларига эътибор берма, уларни кечир.

Унинг елкасига ўз юкингни ортма.

Дўстинг қувонса — сен ҳам қувон, қайғурса — қайғур.

Дўстинга айтадиган биринчи сўзинг соғлиқ тиламоқ бўлсин.

Дўстинга бўлган ҳурматингни ҳаддан ошириб кўрсатишга уринма.

Дўстинг гапираётганда гапларини бўлма.

Ўзингга нимани раво кўрсанг, дўстинга ҳам шуни раво кўр.

Жамоат жойларида доимо дўстингни олдинга ўтказ ва тўрдан жой бер.

Керак бўлган пайтда дўстингни химоя қил.

Дўстингнинг душманлари билан дўст, дўстлари билан душман бўлма.

МИР АЛИШЕР БИЛАН СУЛТОН ҲУСАЙН

Бундан бир неча юз йил аввал Эронда, Туронда, хуллас, бир мусулмон юртида бир подшо бўлган экан. Унинг оти Султон Ҳусайн экан. Ўзи илмли, ўқиган, оқ-қорани таниган, улуг кишилар авлодидан экан. Унинг оқ-қорани таниган бир вазири бор экан, подшо билан бир мадрасада ўқишган экан. Оти Мир Алишер экан.

Улар бир-бирларини қаттиқ ҳурмат қилишар экан, лекин подшонинг уламо-пуламо, қози-позилари, хуллас, амалдорлари буларнинг ўртасидаги дўстликини кўра олмас эканлар.

Мир Алишери подшонинг ёнидан йўқ қилиб юбориш чорасини ахтариб, охири амалдорлар уни бир қудуққа ташлабдилар. Султон Ҳусайн бундан хабарсиз экан, лекин Мир Алишер йўқлиги учун бир нарсасидан айрилган кишидек:

Ғам билан, қайғу билан,

сўлди баҳорим гуллари, —

деб ҳар куни бир сатр шеър айтиб юрар экан.

Султон Ҳусайннинг бу шеърини шу элатда бир чўпон эшитиб, ёдлаб олибди-да, дуч келган ерда айтиб юра берибди. Қулардан бир куни чўпон бир қумликка бориб, қудуқнинг бўйида:

Ғам билан, қайғу билан,

сўлди баҳорим гуллари, —

деб шеърни ўқибди.

Қудуқнинг ичида ҳолсизланиб ётган Мир Алишер бу Султон Ҳусайннинг шеъри эканини дарров билибди. Сўнг қудуқнинг ичидан овоз берибди:

Дўстини чоҳа солибдур,

сайрамас булбуллари.

Шу вақт чўпон дарров қудуққа қараб, ичидаги Мир Алишер эканини билиб, уни тортиб олмоқчи бўлибди. Мир Алишер айтибди:

— Мени бу ерда қолдиравер. Ўзинг подшонинг даргоҳига бор, агар подшо яна:

Ғам билан, қайғу билан,

сўлди баҳорим гуллари, —

деб шеър ўқиса, сен:

Дўстини чоҳа солибдур,

сайрамас булбуллари, —

дегин. Подшо сўрагандан сўнг, севинчисини олиб, менинг бу ерда ётганимни билдир, —

дебди.

Чўпон шу замони Мир Алишери сўзларини ёд олиб, Султон Ҳусайн даргоҳига бориб, секин қараса, у:

Ғам билан, қайғу билан,

сўлди баҳорим гуллари, —

деб ўтирганимиз. Шунда чўпон дебди:

Дўстини чоҳа солибдур,

сайрамас булбуллари.

Подшо дарров чўпонни ёнига чақириб:

— Сен бу сўзни қаердан билдинг? — деб

сўрабди.

— Бу сўзни ўрганиш учун қанчадан-қанча молимдан айрилдим, бу бир соҳибқироннинг газали, — дебди чўпон.

— Айт, унинг қаердалигини айта қол, севинчинг учун бир жом олтин, — дебди Султон Ҳусайн.

— Яхши кишининг баҳоси бўлмайди, агар у ўз кишинг эса, унинг бошига қулфат солганларни жазога тортмоқ керак, — дебди чўпон.

Султон дарров уламо, вазира ва қози, мулаларини йиғиб, ҳар қайсига қирқ қамчи урдириб, Алишери тахтиравонга солиб келтиришни буюрибди. Шундай қилиб, Мир Алишер билан подшо яна топишибди, чўпон ҳам мамнун бўлибди. Шу боис айтар эмишларки:

Ёмонлик раво этма, ўзунгга жабру ситам,

Яхшилик бирла ҳар иш,

қўнглингни этар Ҳотам.

Yangi rukn:

Xazina

ЛУТФИЙ

«СЕНСАН СЕВАРИМ,
ХОҲ ИНОН, ХОҲ ИНОНМА...»

ФАЗАЛЛАР

Бу кўнгул булбул бикин гултек янгоқин орзулар,
Бўлди юз олтуни кўз сиймтек сақоқин орзулар.

Нечаким ўтлуғ кўзи бағримни бирён айлади,
Жон ўзин қурбон этиб, жоду қароқин орзулар.

Бўлмиш ул шахнинг ясоқи кеску деб ошиқ бошин,
Бу менинг ёрли бошим ул бек бўсоқин орзулар.

Қуш тузоқ кўрса қочар, бу турфа кўнглумнунг қуши
Бўйини сунуб анинг зулфи тузоқин орзулар.

Ғамзасининг захми чун жонима марҳамтек ёқар,
Бўлди бағрим қон доғи ул ўқ бошоқин орзулар.

Васл учун минг бош беройин жон уза миннат била,
Ўлтур ул ошиқниким, дилбар фироқин орзулар.

Хаста Лутфийнинг жони ҳар дам борур оғзи сори,
Англасам, жондин сунуқ ширин дудоқин орзулар.

«Дудогинг маъдани жондур», дедим, айтур: «Санга не?!»,
«Коматинг сарви равондур», дедим, айтур: «Санга не?!».

«Қамар отлиғ юзунг оллидадур ой бир ҳабаший,
Дағи юзунда нишондур», дедим, айтур: «Санга не?!».

«Тальятинг хусни жаҳонию онинг устидағи
Сочинг ошуби жаҳондур», дедим, айтур: «Санга не?!».

«Ёю ўқ қоп-қора бўлмас, магар ул қошу кўзунг,
Не ажаб тийру камондур», дедим, айтур: «Санга не?!».

Хизрдин сўрмишам: «Ирингму дурур оби ҳаёт,
Исо анфоси ҳамондур», дедим, айтур: «Санга не?!».

Хурдабинлар ул оғизники «Адамдур», дедилар,
«Онда бир зарра гумондур», дедим, айтур: «Санга не?!».

«Зулфу, юзу, кўзу, қошу, менгу ғамзанг — барча
Фитнайи аҳли замондур», дедим, айтур: «Санга не?!».

«Ой юзунг кун каби зарроти жаҳон мазҳарида
Барча оламға аёндур», дедим, айтур: «Санга не?!».

Бўлди кўп фикри дақиқ ичра ҳаёли Лутфий,
«Бу не мўю не миёндуру?», дедим, айтур: «Санга не?!».

Мени шайдо қиладурғон бу кўнгулдур, бу кўнгул,
Хору расво қиладурғон, бу кўнгулдур, бу кўнгул.

Ўқдайин қоматимизни қора қошлиғлар учун
Муттасил ё қиладурғон бу кўнгулдур, бу кўнгул.

Мени ёзғурма, севар, дебки, менинг ҳаддим эмас,
Ул таманно қиладурғон бу кўнгулдур, бу кўнгул.

Борма, дерлар, эшики сори дамо-дам, нетайин,
Кўп тақозо қиладурғон бу кўнгулдур, бу кўнгул.

Тори мўйин ҳаваси бирла қоронғу кечада
Жонни савдо қиладурғон бу кўнгулдур, бу кўнгул.

Душману дўст орасинда мени гофилни мудом,
Бесару по қиладурғон бу кўнгулдур, бу кўнгул.

Ўзгадин кўрмаки кўзунг ёшини, эй Лутфий,
Айни дарё қиладурғон бу кўнгулдур, бу кўнгул.

Сенсан севарим, хоҳ инон, хоҳ инонма,
Қондур жигарим хоҳ инон, хоҳ инонма.

Хижрон кечаси чархи фалакка етар, эй мох,
Охи саҳарим, хоҳ инон, хоҳ инонма.

Ҳаққоки, қилич келса бошимға, эшикиндин
Йўқтур гузарим, хоҳ инон, хоҳ инонма.

Усрук кўзинг ашқолина ҳар ғаҳ назар этсам,
Қолмас ҳабарим, хоҳ инон, хоҳ инонма.

Яъқуб бикин кўп йиғидин қолмади сенсиз
Нури басарим, хоҳ инон, хоҳ инонма.

Ой юзунга кўз солғали ўзга киши бирла
Йўқтур назарим, хоҳ инон, хоҳ инонма.

Ишқ ўтида Лутфий юзи олтуни ёшурди,
Эй сиймбарим, хоҳ инон, хоҳ инонма.

МУСОБАҚА ЎҚУВЧИЛАРНИ БИРЛАШТИРДИ

Мамлакатимизда узлуксиз таълим тизимига ҳамоханг тарзда жорий этилган тўрт босқичли спорт ўйинларининг кенжаси — «Умид ниҳоллари» спорт мусобақалари ёш авлодни соғлом турмуш тарзи тамойиллари асосида тарбиялаш, уларнинг спортга қизиқишини, миллий гурур ва ифтихор туйғусини оширишда беқиёс аҳамият касб этмоқда. Ўтган давр мобайнида мусобақалар ёшларимиз ҳаётини ажралмас қисмига айланиб, тажриба ва маҳорат мактабини ўтаётир.

Бу спорт ўйинларининг аниқ дастур асосида ҳар уч йилда ўтказиб келинаётгани, жойларда замон талабларига жавоб берадиган, янгича қиёфадаги муташам спорт масканлари, стадионлар, сузиш ҳавзаларининг барпо этилиши қишлоқ ва шаҳарларнинг янада обод бўлишида алоҳида аҳамият касб этаётганини таъкидлаш лозим.

«Умид ниҳоллари—2012» спорт мусобақалари барча босқич беллашувларини ўтказиш жараёнида амалга оширилган ишлар, шу билан бирга, йўл қўйилган камчиликлардан тўғри хулоса чиқарган ҳолда келгуси мусобақаларнинг республика финал босқичига пухта тайёргарлик кўриш ишларини ташкил этиш, ўқувчи-ёшларни спорт машғулотларига узлуксиз жалб қилишни таъминлаш, жойларда оммавий спорт ишларини замон талаблари даражасида ривожлантириш, спорт иншоотларидан самарали фойдаланишни йўлга қўйиш, ҳар бир иштирокчи қалбида Ватанга

муҳаббат ва садоқат, миллий гурур ва ифтихор туйғуларини камол топтиришга катта эътибор қаратиш ҳамда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 29 июндаги 181-сон қарорига асосан 2015 йили Хоразм вилоятида бўлиб ўтадиган мусобақаларнинг республика финал босқичида ўқувчиларнинг муваффақиятли иштирок этишига замин ҳозирлаш мақсадида Халқ таълими вазирининг 2012 йил 11 октябрида «Умумтаълим мактаблари ўқувчилари ўртасидаги «Умид ниҳоллари» спорт мусобақаларини юқори савияда ўтказиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 297-сон буйруғи тасдиқланди.

Мазкур буйруққа асосан халқ таълими вазирлиги тасарруфидagi умумтаълим мактаблари ўқувчилари ўртасидаги «Умид ниҳоллари» спорт мусобақаларининг мактаб, туман (шаҳар) ва вилоят босқичларини ўтказиш бўйича ишчи гуруҳлари таркиби, 2012—2013 ўқув йилида умумтаълим

мактабларининг 1—4, 5—9-синф ўқувчилари ўртасида ўтказиладиган мусобақаларнинг туман ва вилоят босқичлари жадваллари тасдиқланди. Юқоридаги буйруқ ва «Умид ниҳоллари» мусобақаларини ўтказиш Низомига асосан жорий йилнинг 3—10 ноябрь кунлари — умумтаълим мактаблари ўқувчилари кузги таътили даврида барча вилоятларда беллашувларнинг туман босқичлари (1—4 ва 5—9-синф ўқувчилари ўртасида) бўлиб ўтди.

Бир ҳафта мобайнида ҳудудларда ташкиллаштирилган спорт мусобақаларида мактаб спорт заллари, спорт иншоотлари ва мажмуалар ўқувчилар билан гавжум бўлди. Мусобақаларнинг мактаб, туман (шаҳар) ва вилоят босқичларида куч синашган спортсевар ўқувчилар яратилган барча имкониятлардан унумли фойдаланиб, ўз маҳоратини намойиш қилдилар. Янгидан барпо этилган болалар спорт иншоотлари, сузиш ҳавзалари ва майдонларда кечган кескин беллашувлар мамлакатимиздаги барча спортсевар ўқувчиларни бирлаштирган ҳаракатга айланди, десак муболага бўлмайди. Республика Болалар спортини ривожлантириш жағғармаси берган маълумотларга кўра, мазкур мусобақалар-

да мамлакатимиз бўйича 1—4-синф ўқувчилари ўртасида спортнинг шахмат, енгил атлетика, мини футбол, бадий гимнастика турлари ва қувноқ эстафета бўйича мусобақалар ўтказилди. Унда жами 89 963 ўқувчи, шундан 59 869 қиз бола иштирок этди. Шу билан мусобақаларнинг 1—4-синф ўқувчилари ўртасидаги босқичи якунланди.

5—9-синф ўқувчилари ўртасида спортнинг футбол, баскетбол (ўсмирлар, қизлар), волейбол (ўсмирлар, қизлар), қўл тўпи (фақат ўсмирлар) турлари бўйича мусобақалар ҳам ўтказилиб, унда жами 139 396 ўқувчи (шундан 55 400 нафари қизлар) иштирок этди. Спортнинг қолган турлари бўйича мусобақалар қишқи таътил кунлари ўтказилди.

Гулюз ОРФҲОҶОНОВА,
«Ma'rifat» мухбири

«НАВБАТДАН ТАШҚАРИ» ГОЛ

Чоршанба кuni футбол бўйича қатор қизиқарли учрашувлар ўтказилди. Улардан бирида мухлислар Швеция ҳамда Англия терма жамоалари (4:2) қарама-қаршилигига гувоҳ бўлишди.

Гарчи учрашув ўртоқлик ўйини мақомида ўтган бўлса ҳам, шу кuni стадионга келган ихлосмандлар мurosасиз ва кескин курашларга бой матчи томоша қилишди. Айниқса, меҳмон жамоа сардори Златан Ибрагимовичнинг Жо Харт дарвозасига йўллаган

бир-биридан қолишмайди-ган голлари бутун дунёни ларзага солди.

Хатто Англия терма жамоаси сардори Стивен Жеррард ҳам

Златаннинг хатти-ҳаракатларига лол қолганини яширмади: «Ибрагимович урган тўртинчи гол мен фаолиятим давомида кўрган энг аjoyиб гол бўлди!». Футбол афсоналаридан бири Зайниддин Зидан ҳам худди шунга ўхшаш фикр билдирган.

Бирок Златан ФИФАнинг жорий йилда урилган «Энг чиройли гол» муаллифи учун аталган Ференц Пушкаш номидаги соғирга даъвогарлар рўйхатига киритилмади. Бонси номзодлар ўшбу учрашув бошланишидан 10 дақиқа олдинроқ эълон қилинганди.

ЖОНС ФАОЛИЯТИНИ ЯКУНЛАМОҚЧИ

Сузиш бўйича уч карра олимпиада, етти карра жаҳон чемпиони австралилик спортчи Лизель Жонс профессионал фаолиятини якунлаш арафасида турганини маълум қилди.

Шу йили 27 ёшга тўлган Жонс айни вақтга келиб, Австралия қитъасидаги сузувчилар орасида энг кўп соғирин жағгарган спортчи ҳисобланади. У жорий йилда Лондонда кечган олимпиада ўйинларида ҳам муваффақиятли қатнашиб, 4х100 метрга эстафета усулида комплекс сузиш бўйича кумуш медални қўлга киритди.

2000 йилдан буён олимпиада мусобақаларида мунтазам иштирок этиб келадиган Жонс ортда қолган йиллар давомида 3та олтин, 5та кумуш ва 1та бронза медалига сазовор бўлди. Шунингдек, у 100 ва 200 метрга брасс усулида сузиш бўйича 6 марта дунё рекордларини янгилаган.

БОЛТ «ОГОҲЛАНТИРИЛДИ»

Япониялик спортчи Кен Ичи Ито 100 метрга эмакллаб югуриш бўйича рекорд натижа қайд этди. У белгиланган масофани забт этиш учун 17,47 сония сарфлади. Кен қайд этган мазкур натижа «Гиннеснинг рекордлар китоби»га киритилди.

30 ёшли япониялик атлет спортнинг бундай камёб тури билан 10 йилдан буён мунтазам равишда шуғулликлан келади. У агар ўзи кашф этган «техкорлик техникаси»ни югуришга жорий этса, сайёрамизнинг энг номдор спортчиси Хусайн Болт ҳам ортда қолиши мумкин экан.

1986 йилда Тошкент давлат чет тиллар педагогика институти томонидан Байназарова Гульбахор Эргашевна номига берилган КВ№844870 рақамли диплом йўқолганлиги сабабли

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Таълим, фан ва маданият ходимлари қасаба уюшмаси Зомин туман кенгаши ва 6-мактаб жамоаси мактаб директори ўринбосари Файзулла Бойзоқовга отаси АБДУРАСУЛ отанинг вафоти муносабати билан ҳамдардлик изхор этади.

САФАРДАГИ МУҲИМ ҒАЛАБА

жорий йил футболчиларимиз учун кўнгилдагидек якунланмоқда

Футбол бўйича 2014 йили Бразилияда ўтказиладиган навбатдаги дундаликда йўлланма тақдим этувчи Осиё саралаш мусобақаси доирасида Ўзбекистон миллий терма жамоаси «А» гуруҳидаги 6-тур учрашувида Эрон футболчиларига қарши тўп суриб, муҳим ғалабани қўлга киритди.

Эътиборлиси шундаки, миллий терма жамоамиз ўзбек футбол тарихида илк марта эронлик ҳамкасбларини мағлуб этишни урдади. Бундай унутилмас муваффақиятнинг айнан Эрон пойтахти Техрон шаҳридаги энг улкан стадион — «Озодий»да қўлга киритилгани ўз навбатида футболчиларимиз халқро майдонларда тобора рақобатбардош бўлиб бораётганини ҳам билдиради.

Ёдингизда, якуний саралаш босқичи Мирҳалол Қосимов шоғирлари учун омадсиз бошланганди. Дастлабки уч учрашувда 7 очко йўқотилгани мухлисларда хавотир уйғотаётганди. Қолаверса, етакчиларимизнинг кутилмаганда жароҳат олиши ёки дисквалификация қилиниши ҳам умидимизнинг пугча чиқиши учун етарлидек туюлганди.

Шуқурки, Қатар терма жамоаси устидан қозонилган ғалаба футболчиларимизга қўшимча иштиёқ бағишлади. Олдинги турда бир киши кам бўла туриб ҳам Жану-

бий корейлик футболчиларни доғда қолдира олган Эрон «бригадаси»ни сафарда мағлуб этиш ҳақида уйлашнинг ўзиёқ оғир эди.

Аммо футболда ўзгармас қоида бор: тўп — юмалок, майдон — текис. Мurosасиз курашларга бой тарзда ўтган муҳорабада юртдошларимиз ҳар бир дақиқа қадрини чуқур ҳис этган ҳолда, эҳтиёткорлик билан тўп суришди. Қатор устунликларга эга рақибларимизнинг хавфли ҳужумларини қайтариш вазифаларимиздан кўп куч ва чимдан талаб этди.

Албатта, спортчиларимиз ҳимоя ёттиб олгани йўқ, улар ҳам им-

кон туғилиши билан ҳужум уюштиришди. Иккинчи бўлимининг 71-дақиқасида жамоамиз сардори Сервер Жепаров томонидан амалга оширилган жарима тўпини ҳужумчимиз Улугбек Бақоев рақиб дарвозасига моҳирлик билан тўғрилаб қўйди.

Шу тариқа Ўзбекистон миллий терма жамоаси 2012 йили ғалаба билан якунлашга эришди ва очколари сонини 8taga етказиб, гуруҳда якка пешқадамга айланди. Катарликлар ҳам ўз майдонида Ливан терма жамоасини 1:0 ҳисобида енгди ва эндиликда 7 очко тўплаб, Жанубий Корея ва Эрон терма жамоаларига тенглашиб олди. «А» гуруҳидаги вазиятнинг бундай қўрилиши олиши саралаш босқичидаги қолган ҳар бир матч янада мurosасиз ўтишини аналтади.

Эслатиб ўтамиз, квалификация туринининг қолган баҳслари 2013 йили ўтказилади. 26 мартда Ливан билан уйда. 11 июнда эса Жанубий Корея билан меҳмонда куч синашса, гуруҳдаги сўнгги ўйин 18 июнда Қатар футболчиларига қарши Тошкентда бўлиб ўтади.

Зоҳиджон ХОЛОВ

ДИҚҚАТ: «ЁНҒИН ХАВФСИЗЛИГИ ОЙЛИГИ!»

Ҳурматли юртдошлар! Киш фаслида иситиш мосламаларига эҳтиёж ортади. Табиийки, ёнғин хавфи ҳам кучаяди. Бунинг олдини олиш учун Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 18 ноябрда қабул қилинган 309-сонли қарорига асосан 20 ноябрдан 20 декабргача республикамизда ёнғин

хавфсизлиги ойлиги ўтказилади. Ушбу тадбирни ташкил этишдан мақсад иқтисодийёт тармоқлари ва ижтимоий соҳа объектларини, шунингдек, шахсий уй-жойларни ёнғин хавфсизлиги талабларига мос ҳолга келтириш ҳамда ўта муҳим давлат аҳамиятга молик ёки портлаш хав-

фи юқори бўлган объектларда ёнғин хавфсизлигини таъминлаш бўйича комплекс чора-тадбирларни амалга оширишдан иборат.

Азиз ватандошлар! Сиздан тадбирда фаол иштирок этишингизни сўраймиз. Бу билан нафақат «Ёнғин хавфсизлиги ойлиги»нинг фаол

иштирокчисига айланасиз, балки давлат ва шахсий мулкнингизни, уй-жойингизни ёнғиндан асраган, яқинларингиз ҳамда фарзандларингиз хавфсизлигини таъминлаган бўласиз.

Ички ишлар вазирлигининг Ёнғин хавфсизлиги бош бошқармаси

«O'QITUVCHI»

НАШРИЁТ-МАТБАА ИЖОДИЙ УЙИ

«O'qituvchi» nashriёт-матбаа ижодий уйи ташкилотларни ҳамкорликка таклиф этиб, ноширлик ва матбаа маҳсулотларининг барча турларини, жумладан:

- бадий ва болалар адабиёти;
- ижтимоий-сиёсий адабиётлар;
- энциклопедиялар;
- рангли ва безакли маҳсулотлар (альбомлар, плакатлар, буклетлар, адрес папкалар ва бошқалар);
- ўқув анжомлари (умумий дафтарлар, кундаликлар, расм дафтарлари ва бошқалар);
- импорт ўрнини босадиган халқ истеъмоли моллари;
- А4 ва бошқа форматлардаги офис-хўжалик қўғозлари, канцелярия китоблари ва бошқаларни шартнома асосида, қисқа муддатларда, юқори сифат даражасида, келишилган нархларда тайёрлаб беришини маълум қилади.

Manzilimiz: 100206, O'zbekiston,
Toshkent sh., Yangishahar ko'chasi, 1.
Tel.: (+99871) 224-04-12
E-mail: info@oqituvchi.uz
Web-site: www.oqituvchi.uz

Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Madamin ARIPIANOV, Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Mahmuda MURZAYEVA, Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari), "Учитель Узбекистана", "Учитель Узбекистана", Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150. F-1118.
Tiraji 32101.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib bosish tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart. Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent, Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib—233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Malohat TOSHOVA,
Liliya BINASHEVA.
Nabatchi muharrir:
G'olib BAHROMOV.
Nabatchi:
Sherali NAMOZOV.

«Sharq» nashriyot-matbaa aksionerlik kompaniyasi boshmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

Ushbu jurnali — 22.55
Topshirildi — 23.20